

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Diplomová práce

PRÁVNÍ A ETICKÉ ASPEKTY NADACÍ A NADAČNÍCH FONDŮ

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Hyková, Ph.D.

Autor práce: Lucie Novotná

Studijní obor: Etika v sociální práci

Ročník: 3.

2013

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem odhalování plagiátů.

V Táboře, dne 4. dubna 2013

Podpis

Děkuji své vedoucí diplomové práce Mgr. Kateřině Hykové, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Děkuji také svému konzultantovi doc. Jindřichu Šrajerovi, Dr. Theol. za odbornou pomoc při řešení problémů z etické oblasti.

OBSAH

ÚVOD	6
1 OBECNÝ VHLED DO PROBLEMATIKY	9
1.1 DOBROVOLNÁ SOLIDARITA.....	9
1.2 OBČANSKÁ SPOLEČNOST	9
1.3 NEZISKOVÉ ORGANIZACE	10
1.4 FILANTROPIE.....	11
1.4.1 Altruismus	11
2 DIMENZE DAROVÁNÍ V ETICKO – KŘEŠŤANSKÉM KONTEXTU	12
2.1 MOTIVY DAROVÁNÍ.....	12
2.2 OBECNĚ ETICKÝ POHLED	13
2.2.1 Individuální etika.....	13
2.2.2 Právní a etické normy.....	13
2.3 KŘEŠŤANSKÝ POHLED.....	15
2.3.1 Pohled křesťanské sociální etiky.....	16
2.3.1.1 Základní motivy křesťanské sociální etiky dle A. Anzenbachera	16
2.3.1.1.1 Motiv stvoření	17
2.3.1.1.2 Motiv exodu a smlouvy.....	18
2.3.1.1.3 Ježíšova eschatologie.....	18
2.3.1.1.4 Motiv obec.....	18
2.4 SOCIÁLNÍ NAUKA CÍRKVE	20
3 PRÁVNÍ ÚPRAVA NADACÍ A NADAČNÍCH FONDŮ	22
3.1 HISTORICKÝ EXKURS	22
3.1.1 Historie nadací u nás.....	23
3.2 SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA NADACÍ A NADAČNÍCH FONDŮ	25
3.2.1 Znaky nadací a nadačních fondů, jejich založení a vznik.....	25
3.2.1.1 Zřízení a vznik nadace a nadačního fondu	26
3.2.1.1.1 Zřízení nadace nebo nadačního fondu závětí	29
3.2.1.2 Statut nadace nebo nadačního fondu.....	30
3.2.2 Zrušení a zánik nadace a nadačního fondu.....	31
3.2.2.1 Podmínky pro zrušení nadace:	32
3.2.3 Orgány nadací a nadačních fondů	33
3.2.3.1 Správní rada	33
3.2.3.2 Dozorčí rada, resp. revizor	34
3.2.4 Hospodaření nadace a nadačního fondu	35
3.2.4.1 Nadační majetek	35
3.2.4.2 Daňová povinnost	36
3.2.4.3 Nadační příspěvek.....	37
3.3 SROVNÁNÍ NADACÍ A NADAČNÍCH FONDŮ - SHRNUTÍ	38
3.4 OČEKÁVÁNÉ ZMĚNY V NOVÉM OBČANSKÉM ZÁKONÍKU.....	41
3.4.1 Nadace	41
3.4.2 Nadační fondy.....	42
4 MOŽNÉ PROBLÉMY SOUVISEJÍCÍ S ČINNOSTÍ NADACÍ A NADAČNÍCH FONDŮ.....	43
4.1 PŘÍKLADY ZNEUŽITÍ	43
4.1.1 Diskuze	45
4.2 ANALÝZA DODRŽOVÁNÍ ZÁKONNÝCH POVINNOSTÍ NADACÍ A NADAČNÍCH FONDŮ	46
4.2.1 Soukromý dohled	47
4.2.1.1 Soukromý dohled vnitřní.....	47
4.2.1.2 Soukromý dohled vnější.....	47
4.2.2 Veřejný dohled vnější	48
4.2.2.1 Dohled soudu.....	48
4.2.2.2 Dohled finančního úřadu	49

4.2.2.3	Notářský dohled	50
4.2.3	<i>Dohled veřejnosti</i>	50
4.3	NAPLNĚNOST SBÍRKY LISTIN VÝROČNÍMI ZPRÁVAMI	51
5	DODRŽOVÁNÍ ZÁKONNÝCH POVINNOSTÍ U NADACÍ A NADAČNÍCH FONDŮ	55
5.1	DODRŽOVÁNÍ ZÁKONNÝCH POVINNOSTÍ U NADACÍ A NADAČNÍCH SUBJEKTŮ VEDENÝCH U KRAJSKÉHO SOUDU V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH	55
5.1.1	<i>Diskuze</i>	58
5.2	ETICKÝ KODEX NADACÍ A NADAČNÍCH FONDŮ	59
5.2.1	<i>Diskuze</i>	61
5.3	DŮVĚRYHDNOST NADAČNÍCH SUBJEKTŮ – MÍRA DOBROČINNOSTI V ČESKÉ REPUBLICE	63
6	ZÁVĚR.....	66
7	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	69
8	ABSTRAKT	72
9	ABSTRACT	73

ÚVOD

Úkolem státu ve většině evropských zemí je zabezpečit potřeby slabších členů, tak i pro mimořádně nadané členy společnosti. Realita je ovšem taková že mnohdy bez přispění jednotlivců, obdařených v nadstandardní míře altruismem (neboli nezištnou starostí o blaho druhých, jakožto cílem samým o sobě¹) bylo by takové zabezpečování nedostatečné. A právě tito altruisti pak rozličným způsobem, mimo jiné právě prostřednictvím nadací a nadačních fondů, výraznou měrou přispívají na obecně prospěšné aktivity, ať již v oblasti zdravotnictví, sociální péče či vzdělávání.

Tato diplomová práce je zaměřená na právní a etické aspekty nadací a nadačních fondů, jelikož nadace a nadační fondy mají v rozvíjející se občanské společnosti své nezastupitelné místo a společnými silami by měly kultivovat prostředí pro rozvoj občanské společnosti a filantropie. A nejen právo může docílit toho, aby nadační sektor mohl správně fungovat.

Cílem nadačních subjektů je přerozdělování majetkových zdrojů ve prospěch žádoucích cílů. Proto jsou s fungováním nadací a nadačních fondů spjaty i stinné otázky, které vzbuzují ve společnosti ostrou debatu nad celkovým zakotvením nadací a nadačních fondů u nás. Když se jedná o finanční prostředky získávané a posléze přerozdělované vybraným osobám. Zákonitě se tedy budou mnozí zajímat o to, zda vše funguje v souladu se zákonem, a zda není tato dobrá vůle nějakým způsobem zneužívána. To je ovšem zcela logické – a bylo by naopak chybou se takovými otázkami nezabývat, neboť jejich odmítáním bychom pouze přispěli ke vzniku či nárůstu problémového jednání ze strany osob, za fungování nadací a nadačních fondů zodpovědných. Ti, kteří nakládají ve jménu pomoci potřebným prostředky, které do jejich rukou svěřili jiní, musejí být dle mého názoru vždy připraveni a schopni doložit řádnost a legálnost svého počínání. Na tomto místě je třeba připomenout, že by bylo chybou opomíjet skutečnost, že motivy některých zakladatelů nadací a nadačních fondů nemusejí být právě křišťálově čisté – a také toto bude předmětem mých rozborů.

Cílem tedy diplomové práce je zmapování slabých míst objevujících se v souvislosti s činností nadací a nadačních fondů v etickém a právním kontextu.

Důležitým aktérem v neziskovém sektoru hraje také církve a církevní organizace neziskového charakteru, proto se ve své práci také kromě toho věnuji dimenzi darování

¹ BLACKBURN, S., *The Oxford dictionary of philosophy*, s. 12.

v eticko - křesťanském kontextu. Právě církev je, co se týče otázky pomoci potřebným, velmi inspirující, je totiž zřejmé, že tato pomoc je nedělitelnou součástí činnosti křesťanství.

Dále se v práci zabývám otázkami nejen výše uvedenými, ale stejně tak i otázkami s nimi bezprostředně souvisejícími, již je reálný náhled společnosti na nadace a nadační fondy, tedy de facto názor na tyto instituty a důvěryhodnost v nich.

Pro lepší orientaci v textu jsem práci rozdělila do několika úseků. Práce je tedy rozdělena do čtyř hlavních kapitol. V první kapitole ozřejmím základní pojmy, zejména pojmy solidarita, občanská společnost a neziskový sektor, neboť mám za to, že tyto pojmy jsou důležité pro pochopení celé nadační problematiky.

Nadace a nadační fondy se zakládají z mnoha důvodů a tyto důvody mohou mít kromě jiného také eticko-křesťanský základ, jemuž se věnuji ve druhé kapitole se zaměřením na problematiku darování z etického a křesťanského pohledu.

Ve třetí kapitole stručně provedu historickým exkursem nadačních subjektů, dále charakterizuji a srovnám vzájemně nadace a nadační fondy, okrajově se zmíním o připravených legislativních změnách na poli nadačních subjektů.

Předmětem čtvrté kapitoly bude nastínění možných problémů, které se nadací či nadačních fondů bezprostředně týkají. Jedná se zejména o nedodržování zákonných povinností a nepřehledné poskytování a přijímání darů. V závěru této kapitoly bude shrnutí dostupných studií a výzkumů a také vlastního výzkumu, který se k této problematice váže.

Při psaní této diplomové práce použiji dostupnou odbornou literaturu a existující zákony, vyhlášky a odborné články v časopisech.

Nedílnou součástí práce bude také studium provedených výzkumů prezentovaných na webových stránkách různých státních i nestátních institucí (např. veřejný ochránce práv, Centrum pro výzkum neziskového sektoru) a využití poznatků a statistických údajů pro potřeby této diplomové práce. Současně jsem podnikla vlastní empirické šetření za účelem zjištění naplněnosti sbírky listin u nadačních subjektů, které jsou vedené u Krajského soudu v Českých Budějovicích.

Konečně pak veškeré získané výsledky shrnu a zaměřím se na zhodnocení stávajícího stavu nadací a nadačních fondů.

Při zpracování této práce použiji **metodu deskriptivní, komparační a analytickou**. Metodu deskriptivní použiji zejména v úvodních částech. Kromě obecného vhledu do problematiky, kde popisují význam solidarity a filantropie pro vznik občanské společnosti, potažmo neziskové organizace, popisují také současné právní zakotvení nadací a nadačních fondů u nás a dimenzi darování v eticko – křesťanském kontextu. Metodu komparační použiji při srovnání nadace s nadačním fondem.

Metoda deskriptivní je současně použita i v druhé části práce, kde popisují příklady zneužití nadací a nadačních fondů a také popisují různé možné dohledy nad správným fungováním nadačních subjektů. Metoda analytická se v diplomové práci promítá v kapitole *Očekávané změny v novém občanském zákoníku*, kde analyzují, jaké změny v nadačním sektoru lze očekávat od ledna 2014, kdy vejde v účinnost zákon č. 89/2012 Sb. Dále v druhé části práce zanalyzují empirické výsledky Centra pro výzkum neziskového sektoru, Veřejného ochránce práv a Nejvyššího kontrolního úřadu se svými empirickými výsledky, jež jsou součástí závěrečné práce.

1 OBECNÝ VHLED DO PROBLEMATIKY

Dle průzkumu², který v roce 2011 zorganizovala společnost GfK, přispívají na charitu dva Češi z deseti, což je hluboko pod evropským průměrem. Na druhou stranu tento průzkum ukázal, že se zvýšila průměrná výše daru. Proč tomu tak je? „Lidé si začínají uvědomovat, že žijí ve společnosti, která jim umožnila vzdělávat se, založit rodinu, vydělat peníze, a začínají s ní cítit určitou sounáležitost“, konstatovala Pavlína Kalousová, výkonná ředitelka Fóra dárců.³

Pro pochopení celé problematiky je důležité čtenáře seznámit s obecnými pojmy, které s nadačním a vůbec neziskovým sektorem souvisí.

1.1 Dobrovolná solidarita

Dobrovolná solidarita je velice významná, protože je základem všech dobročinných a charitativních aktivit a má i vyšší morální hodnotu než solidarita vynucená. Tento princip solidarity lze chápat jako „vzájemné porozumění a pomoc, ale i jako vzájemnou odpovědnost. Je považován za významnou hybnou sílu, nejen materiálního ale i mravního a duchovního vývoje lidstva a za předpoklad pokroku“.⁴

Je výrazem toho, že na světě nejsme sami pro sebe, ale i pro druhé. Solidarita je určitou hodnotou, která má za úkol pomoci zajistit lidsky důstojné podmínky života všem občanům, přispět k prevenci sociálního napětí a konfliktů a podpořit sociální soudružnost společnosti. Samozřejmě nesmí mít takový rozsah a podobu, aby podlamovala ducha soběstačnosti a ekonomickou efektivnost a prosperitu.⁵ Lidská schopnost spolupráce a vzájemná solidarita je základem evolučního úspěchu.

1.2 Občanská společnost

Prostor svobodného sebeorganizování lidí okolo veřejných zájmů nazýváme občanskou společností. Občanská společnost patří k pilířům každého moderního státu. Definovat občanskou společnost není příliš snadné, neboť její problematika je velice

² GfK Group. *Vztah Čechů k charitě není v mezinárodním srovnání nijak vřelý*. [online]. 21.6.2011 [cit. 2013-03-02]. Dostupné na WWW: <http://www.gfk.cz/public_relations/press/press_articles/008211/index.cz.html>.

³ DOSTÁL, D. *Hana Šilhánová: Podnikání nadací bude riziko*. [online]. 1.7.2012 [cit. 2012-12-29]. Dostupné na WWW: <<http://euro.e15.cz/profit/hana-silhanova-podnikani-nadaci-bude-riziko-86018>>.

⁴ KREBS, V. a kol. *Sociální politika*, s.33-34.

⁵ Srov. Tamtéž. s. 33-34.

široká a obsáhlá. Uvádím zde proto definici občanské společnosti Lenky Strnadové, která se mi jeví jako nejvhodnější pro potřeby této práce. Ta charakterizuje občanskou společnost jako „prostor pro aktivity a účast občanů, kdy jednotlivý občan může ovlivnit podmínky, v nichž žije, a to jak přímo, vlastní účastí v organizaci, tak nepřímo, politickým tlakem na nastolení agendy, která bude odrážet témata a konflikty, jež jsou hluboce zakořeněny ve společnosti“⁶

Ve stručnosti nastíním základní funkce občanské společnosti, ze kterých vychází jednotlivé iniciativy ve společnosti. Jedná se o funkce demokracii udržující, občansko - participační, podnětové a doplňkové. A právě doplňková funkce občanské společnosti je z pohledu této práce nejdůležitější. Občanská společnost v tomto případě má za úkol vykonávat funkce, které stát není schopen zajistit. Především může jít o pomoc občanům natolik specifickou, že stát pro její zajištění nemá mnohdy účinné nástroje či prostředky.⁷ Jeden z prvků občanské společnosti, kde se spojuje solidarita s altruismem, je zakládání neziskových organizací.

1.3 Neziskové organizace

Vznik neziskových organizací je projevem občanských iniciativ směřujících k uspokojování menšinových zájmů, které sám stát není schopen či ochoten zajišťovat.⁸ Je spjat s potřebou sebeřízení, sdružování a filantropie uvnitř občanské společnosti.⁹ Pro vznik neziskové organizace je důležitá garantovaná svoboda sdružování a také filantropické (charitativní, humanitární) potřeby lidí.¹⁰

„Působení neziskových organizací v české společnosti je nejen vnímáno jako legitimní, ale neziskové organizace mají i podstatný význam při vytváření a udržování společenské koheze. Tato pozitivní image vychází ze dvou základních hledisek: z dobročinnosti a poskytování služeb potřebným lidem na jedné straně a vytváření protipólu tržní ekonomice a byrokracii státních institucí na straně druhé.“¹¹

⁶ STRNADOVÁ, L. *Současné podoby občanské společnosti*, s. 15.

⁷ Srov. FILÚS, M. *Občanská společnost ve veřejné správě*. BP, s. 7.

⁸ Srov. BAČUVČÍK R., *Marketing neziskových organizací*. s. 47

⁹ Srov. Tamtéž. s. 47.

¹⁰ Srov. Tamtéž. s. 47.

¹¹ HLADKÁ, M. a ŠINKYŘÍKOVÁ, T. *Dárcovství v očích veřejnosti*, s. 2.

1.4 Filantropie

Pojem filantropie „pochází z řeckého *filantropos*, které vzniklo jako složenina dvou slov: *filos* – milující a *anthropos* – člověk. Filantropii lze tedy v obecném slova smyslu chápat jako lásku k člověku, lidumilnost.“¹² Dnešní podobu filantropie můžeme hledat v přímé fyzické pomoci nebo v darování finančního či hmotného daru. V případě finanční či hmotné pomoci se hovoří o dárcovství, které může jednotlivec i organizace realizovat přímo, prostřednictvím organizace, která pomoc zajišťuje nebo dokonce přes filantropickou instituci, která nadále prostředky přerozděluje (nadace, nadační fond).¹³

Filantropie vychází z altruismu, což je individuální lidská potřeba pomoci druhým. Altruismem „označujeme postoje a chování, které sledují zejména prospěch druhého člověka. Termín zavedl francouzský myslitel Auguste Comté.

1.4.1 Altruismus

Altruismu, neboli nesobecké, nezištné chování sledující prospěch druhého člověka je jakousi podmnožinou filantropie. Nabízí se tu také názor „čistý altruismus“ podle Spencera neexistuje: „každý altruismus je jenom skrytý a neupřímý egoismus. I mezní případy, kdy někdo za někoho položí život, lze vysvětlit tak, že jeho vlastní prospěch spočívá v tom, že se na takového člověka nezapomene, že si získal pověst a slávu, a to je vlastně důvod, proč svůj altruistický čin vykonal.“¹⁴ Přes různé pohledy na altruismus a vnitřní motivy nositelů altruismu se domnívám, že mnozí z těch, kdo se jakkoliv podílejí na vzniku či fungování nadací či nadačních fondů, budou jistě jevit znaky altruismu.

¹² SVOBODA, František. *Filantropie*, s. 20.

¹³ Srov. BAČUVČÍK R., *Marketing neziskových organizací*, s. 47.

¹⁴ KISLINGEROVÁ, E. *Nová ekonomika: nové příležitosti?*, s. 225.

2 DIMENZE DAROVÁNÍ V ETICKO – KŘESŤANSKÉM KONTEXTU

Na tomto místě přiblížím darování potřebným z pohledu etického a křesťanského, neboť jsou zjevně nejvýznamnějšími důvody, které vedou člověka k poskytování pomoci druhým.

Nelze v této souvislosti nezmínit, že péče šťastnějších a bohatších (a to jak materiálně, tak duchovně) o druhé, v určitém smyslu či ohledu méně obdařené členy komunity, je odedávna součástí naší civilizace, jež stojí na principech vyplývajících z křesťanství. Mezi tyto principy pak mimo jiné náleží ten, na němž snaha o pomoc potřebným dle mého názoru stojí: „miluj bližního svého jako sám sebe“. Člověk, který se ve svém životě (alespoň) snaží o naplňování této myšlenky (aniž by ovšem přitom musel být věřícím), se jistě často ocitá v situacích, ve kterých uvažuje o pomoci potřebným formou daru, který právě díky nadacím a nadačním fondům může snáze nalézt cestu k potřebným.

2.1 Motivy darování

Samotná podstata nadací a nadačních fondů a vlastně i základní podmínka jejich vzniku a následného fungování tkví v daru. Dar je hodnotou, kterou se osoba, ať již fyzická či právnická, dobrovolně, o své vůli a na podkladě svého přesvědčení rozhodne věnovat tomu, koho pokládá z nějakého důvodu za potřebného.

Co tedy vede některé lidi k tomu, že pro své okolí konají dobro? Investují do takového jednání svůj čas, energii a (v případě nadací a nadačních fondů ovšem především - alespoň co se jejich zakládání a následné podpory týče) mnohdy nemalé prostředky ve formě darů? Co je tím hybatelem, který někoho vede k až neočekávané a přitom nezištné péči o druhé?

Mnoho učenců se již v minulosti tázalo, proč člověk v sobě nachází potřebu někomu pomáhat. Chce se cítit morálně na výši? Dělá to pro dobrý pocit? Z povinnosti? Někteří v tom vidí skrytý egoismus: pokud pomůžu někomu já, mohu počítat s tím, že až mi bude nejhůř, někdo zase pomůže mně. Jak už bylo zmíněno, Herbert Spencer si myslel, že něco jako čistý altruismus neexistuje. Ale jsou přeci lidé, kteří pomáhají anonymně a svou pomoc berou jako svou občanskou povinnost, protože se mají momentálně lépe a chtějí, aby z toho taky měl prospěch někdo jiný. Je to proto, že „v člověku ozývá se vyšší hlas, žádající spravedlnosti a soucitu?“

Člověk je bytost sociální, proto potřebuje ke svému rozvoji druhé a tím je odkázán na společenství, které je podmínkou pro další jeho rozvoj. Všechna dobra ve společenství byla vytvořena Bohem pro všechny lidi a na tomto se zakládá sociální funkce vlastnictví. Všichni lidé mají mít rovný přístup k vlastnictví na základě zásad spravedlnosti a lásky. Ten, kdo vlastní nějaké statky, neměl by si je nechat jen pro sebe, ale věnovat část chudým a potřebným.

2.2 Obecně etický pohled

Zabýváme-li se tématem nadací a nadačních fondů, tedy institutů, sloužících k podporování potřebných, nemůžeme se rozhodně obejít bez připomenutí jejich opodstatnění z hlediska etiky. Ta se definuje jako vědecká (filosofická nebo teologická) disciplína, jejímž předmětem jsou správná pravidla (normy) lidského jednání neboli lidské praxe.¹⁵

2.2.1 Individuální etika

Individuální etika mravně posuzuje skutky, motivy jednání a postoje jednotlivých osob, čímž jsou jim stanovovány normy, a etika sociální, jež tedy hodnotí sociální skutečnosti, přičemž „ústřední otázka zní: Jsou dané institucionální útvary spravedlivé? Sociální etika tedy na základě kritérií (fundamentální etika) posuzuje vztahy, struktury, systémy pravidel, řády atd. po stránce jejich spravedlnosti. Snaží se institucionální útvary kriticky posoudit a – je-li to třeba – podat návrhy na jejich zlepšení.“¹⁶

2.2.2 Právní a etické normy

Potřeba stanovení jistých norem chování a jejich následné dodržování jsou zřejmé: každý jedinec je součástí společnosti, a aby vůbec mohla tato společnost fungovat, musí každý jedinec dodržovat určitá pravidla, chovat se určitým způsobem, a to takovým, který bude touto společností považován za správný. Jak připomíná Anzenbacher, „složitost a rozmanitost situací, v nichž se rozhodujeme, nás nutí, abychom tyto situace typizovali a stanovili pravidla, která našemu jednání poskytují orientační směrnice. Dle A. Anzenbachera pak etika vychází z toho, že člověk se dokáže rozhodovat svobodně, na základě rozumové úvahy, přičemž jeho jednání „se nachází

¹⁵ Srov. ANZENBACHER, A.. *Křesťanská sociální etika: úvod a principy*, s. 9.

¹⁶ Tamtéž. s. 11-12.

v kontextu vzájemného působení a má povahu interakcí. Protože toto jednání mimoto vychází ze svobodného rozhodnutí, pokládáme se navzájem za odpovědné za to, co konáme, neboli očekáváme, že můžeme své jednání jeden před druhým ospravedlnit. Z těchto pravidel jednání se na jedné straně buduje osobní morálka individua, na druhé straně interakční povaha jednání vede k tendenci zajišťovat těmto pravidlům také sociální přijetí. Sociální pravidla jednání se nazývají normy. Normy tvoří étos společnosti.“¹⁷

Normy ovšem známe i právní, které jsou na rozdíl od norem etických pevně a jednoznačně vymahatelné; právo tedy „vyniká úsilím o pevnou jistotu a přesnost“.¹⁸

Domnívám se tedy, že naše činy by měly vždy být v souladu jak s právem, tak i se zásadami vyplývajících ze správných pravidel chování, přijatých a respektovaných naší společností. Zamýšlení se nad tím, zda je určité jednání etické, pak je rozhodně nezbytné, neboť „etika chce metodicky a systematicky zprostředkovat vhled do smyslu morálního jednání. Mezi dílčími cíli etiky se objeví objasňování lidské praxe ohledně její morální kvality, zacvičování do způsobů etické argumentace a postupů odůvodňování, přibližování morálního jednání jako výrazu humanity, který znamená neopomenutelnou kvalitu pro bytí člověka, a umožnění činit přesvědčivými dobře odůvodněná osobní morální rozhodnutí.“¹⁹

To samozřejmě nelze chápat tak, že bychom snad neměli dbát právních předpisů, ale tak, že bychom měli pomáhat i tehdy a v takových situacích, kdy nás k tomu žádný zákon nikterak nenutí.

Souhlasím v této souvislosti s myšlenkou E. Svobody, českého právníka a filozofa, že „chcete-li, aby společenství, ve kterém žijete, bylo dokonalým, začněte u sebe. Snažte se se plnit více, než žádá zákon, příkaz právní předstihující, plníce příkaz mravní. Když jste vykonali, co žádal zákoník, tažte se vlastního svědomí o více třeba učiniti, abyste pocítili štěstí vykonaného dobra.“²⁰ Tento požadavek lze bezesporu považovat za nadčasový. Neboť se v různých podobách znovu objevuje. Na tomto místě lze připomenout známou větu bývalého prezidenta Spojených států amerických Johna Fitzgeralda Kennedyho, již pronesl ve svém inauguračním projevu dne 20. ledna 1961:

¹⁷ ANZENBACHER, A.. *Křesťanská sociální etika: úvod a principy*, s. 9.

¹⁸ Srov. SVOBODA, E. *Myšlenky o právu, ethice a náboženství*, s. 17.

¹⁹ MILFAIT, R. *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*, s. 40.

²⁰ Tamtéž, s. 13.

„Neptej se, co může udělat tvá zem pro tebe. Ptej se, co můžeš ty udělat pro svou zem.“²¹

Tuto myšlenku lze volně aplikovat i do prostředí dobročinnosti. Neboť vše, co prospívá jednotlivým členům společnosti, prospívá jistě i celku, tedy v tomto případě zemi, státu. Každá pomoc potřebné osobě v sobě totiž skrývá velký, a v dané chvíli mnohdy jen těžko poznatelný potenciál, neboť tím, že např. nadace či nadační fond pomůže konkrétní osobě, nepomáhá vždy pouze jí a v dané konkrétní chvíli.

2.3 Křesťanský pohled

Křesťanské hodnoty, které křesťanství vyznává, mohou být dalším motivem pro dobročinnost. Domnívám, se že činnost církve či spíše již sama její existence, s jejími nepopíratelnými etickými principy, je velmi důležitá, byť možná v současnosti veřejností poněkud málo vnímanou a respektovanou okolností, přispívající k pomoci potřebným.

Pokládám za vhodné připomenout v této souvislosti slova, pronesená před více než jeden a půl stoletím: „Do nejbližší budoucnosti vám ještě jednou kladu na srdce jeden úkol, úkol náboženství v sociálních poměrech. Nejtěžší otázkou, jež se ani při všech zákonných ustanoveních nerozřešila ještě ani v jedné státní formě, je sociální otázka. Nýbrž volám k vám prosebně a úpěnlivě: Ukažme sílu své Církve, jak ji uplatňovali muži starých časů, např. sv. František z Assisi, který v dobrovolné chudobě daroval svůj poslední oděv... (Z řeči biskupa V. E. Kettelera na kat. poradě v Mohuči 4. října 1848.)“²² Domnívám se, že tato slova přesně charakterizují ideály, jimiž se církev řídí.

Princip lásky jakožto trvalý postoj dávat druhému ze svého, to je postoj milujícího. Proto se z povahy věci požaduje princip lásky jako doplnění nedostatečnosti principu právního. Požadavek lásky hovoří: „pro společenskou jednotu a rovnováhu nestačí, když lidé utvářejí svůj vzájemný postoj jen na základě stejného práva a povinnosti, ale z povahy věci mají mít postoj ochotného vzájemného obdarovávání se, neboť přesné vyměření stejného práva, příslušného osobě, je neuskutečnitelné. To je postoj lásky,

²¹KENNEDY, J.F. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- 2012 [cit. 2012-11-24]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/John_Fitzgerald_Kennedy>.

²²HATALA, Š. *Kresťanský spoločenský poriadok: Kresťanské riešenie sociálnej otázky. Príspevok k sociálnej etike*, s. 11.

neboť láska se projevuje ve vzájemném obdarovávání se těmi, kteří se milují.“²³ Láska ve smyslu křesťanském, tedy láska ve smyslu Ježíšova miluj bližního svého jako sám sebe²⁴.

To je dle mého názoru zřejmé i z jeho následujících slov, kdy se zabývá tématem sociální lásky, jež dle něj „platí všeobecně v duchu principu lásky. Jeho úlohou je doplňovat mezery práva a završovat je v celistvost společenské spokojenosti a dostatečnosti. Stanovisko sociální lásky vlastně otevírá vědomí člověka, aby se otevřel od svého čistě osobního stanoviska na vlastní dostatečnost a spočinul ve společenství lásky, ve vzájemné přejícnosti a přátelství lidí, nositelů lidské důstojnosti.“²⁵ Domnívám se, že toto současně predestinuje ideje současné občanské společnosti. Kdy by se společnost měla odvrátit od svých vlastních sobeckých zájmů a více si všímat lidí a situací kolem sebe.

2.3.1 Pohled křesťanské sociální etiky

Jakousi podmnožinou etiky pak je etika sociální, která se věnuje morálnímu hodnocení skutečností, přičemž je kriticky posuzuje a případně podává návrhy na jejich vylepšení.

2.3.1.1 Základní motivy křesťanské sociální etiky dle A. Anzenbachera

Základní principy a motivy křesťanské sociální etiky formuluje A. Anzenbacher. Připomíná několik biblických motivů. Motiv stvoření, motiv exodu a smlouvy, dále pak eschatologickou etiku Ježíšovu a v neposlední řadě též pojem obce. Podívejme se postupně na jednotlivé pojmy a poznejme, jaký je jejich význam ve vztahu ke křesťanské sociální etice a dobročinnosti.

²³ HATALA, Š. *Křesťanský spoločenský poriadok: Křesťanské riešenie sociálnej otázky. Príspevok k sociálnej etike*, s. 43- 44.

²⁴ Srov. Bible: překlad 21. století. s. 128.

²⁵ HATALA, Š. *Křesťanský spoločenský poriadok: Křesťanské riešenie sociálnej otázky. Príspevok k sociálnej etike*, s. 131-132.

2.3.1.1.1 Motiv stvoření

V souvislosti s motivem stvoření A. Anzenbacher uvádí, že celý svět je stvořen Bohem, je velmi dobrý a učiněn moudře. V člověku pak vrcholí dílo stvoření, přičemž tato jedinečná důstojnost náleží člověku „jakožto člověku a je nadřazena všem rozdílům, jež vyplývají z rodu, národní příslušnosti, náboženství nebo třídy“.²⁶

Dále, s ohledem na to, že člověk je stvořen jako muž a žena, „kteří jsou do jisté míry jednoho těla a stávají se jedním tělem“, je dle něj naznačena „společenská povaha člověka, pro něhož není dobré, aby byl sám.“ Z výše uvedeného, ze zvláštního postavení člověka pak vyplývá, že „člověk je partnerem Boha a je Bohu odpovědný“.

Dále však A. Anzenbacher připomíná též možnost hříchu, jež ohrožuje vztah člověka k Bohu a jeho povolání k vládě nad zemí. Konečně A. Anzenbacher konstatuje, že „na člověka jako mravní subjekt Bůh vznáší nároky, člověk vnímá příkaz dobra zákaz zla jako vůli Boha, který v příkazech a zákazech chce vůli člověka.“²⁷

Domnívám se, že z výše uvedeného vyplývá, že každý křesťan (a ovšem nejen křesťan) by se měl chovat tak, aby konal dobro, jelikož tím vlastně plní Boží vůli, tedy vůli nadřazené, nejen morální autority, jež chce jeho dobro jakožto dobro každého člověka.

Dodávám, že takovým způsobem by se ovšem měl chovat každý člen lidské společnosti, bez ohledu na vyznání, stejně, jako Bůh dává stejnou důstojnost všem lidem bez rozdílu: „jelikož uplatnění normy mravnosti je všeobecné, je třeba hovořit o principu morálnosti. Každý člověk má svobodným rozhodnutím podřídit činnost vůle svrchovaně platnému pravidlu správnosti lidských skutků. Takto utvořený mravní postoj vnáší do lidského chtění svobodné a neurčené vůle pořádek a zákonitost.“²⁸

²⁶ ANZENBACHER, A. *Křesťanská sociální etika: úvod a principy*, s. 15 – 17.

²⁷ Tamtéž. s. 15-17.

²⁸ HATALA, Š. *Křesťanský spoločenský poriadok: Kresťanské riešenie sociálnej otázky. Príspevok k sociálnej etike*, s. 37.

2.3.1.1.2 *Motiv exodu a smlouvy*

V souvislosti se sociálně – etickými zásadami plynoucí z textů ve Starém zákoně, si zde budeme zabývat motivem exodu a smlouvy.

Exodus neboli odchod Izraelitů z Egypta a jejich putování pouští na cestě do země zaslíbené, konstatuje, že „exodus je osvobozující správný čin, je svědectvím o Jahve jako o Bohu, který osvobozuje, rozbíjí pouta. (...) Izrael chápe svůj vztah k svému Bohu jako smlouvu, svůj zákon jako zákon smlouvy, daný Bohem, a klade uzavření smlouvy do kontextu událostí exodu. (...) blaho a osud lidu závisí na jeho věrnosti smlouvě.“

Základní pro oblast etiky je pak to, že věrnost Bohu zahrnuje jasný sociální vztah a požaduje milovat bližního jako sebe samého. Samotné darování je rozhodně vhodné považovat za zřejmý akt lásky ke konkrétním bližním. „Platí to zvláště ve vztahu k slabým, otrokům, vdovám, sirotkům a cizincům. Neboť i Izrael byl otrokem v Egyptě a Bůh ho osvobodil. Neoddělitelné je v této souvislosti ovšem Desatero, stanovící jak povinnosti člověka k Bohu, tak i pravidla pro chování se člověka k člověku navzájem“²⁹.

2.3.1.1.3 *Ježíšova eschatologie*

Nejen Ježíšova eschatologie je označením disciplíny, která se zabývá posledními věcmi tohoto světa, společnosti i člověka, koncem tohoto věku, dnem Božího soudu, smyslem lidského života a dějin. Blízkost smrti u některých lidí přináší z mnoha důvodů potřebu své jmění darovat potřebným. Jedná se především o institut poslední vůle, kdy například dojde k darování veškerého majetku zcela neznámým lidem, institucím.

2.3.1.1.4 *Motiv obec*

Pro pochopení pozic křesťanské sociální etiky, vzhledem k námi reflektovanému tématu, je třeba poukázat též na obec, jakožto to nejbližší společenství, v níž se lidé pohybují a žijí. Kupříkladu v Novém zákoně je obec nepřímo zmiňována následujícím způsobem: „Všichni, kdo uvěřili, byli jedné mysli a jednoho srdce a nikdo neříkal o ničem, co měl, že je to jeho vlastní, nýbrž měli všechno společné. Boží moc provázela

²⁹ ANZENBACHER, A. *Křesťanská sociální etika: úvod a principy*, s. 17-18.

svědectví apoštolů o vzkříšení Pána Ježíše a na všech spočívala veliká milost. Nikdo mezi nimi netrpěl nouzi, neboť ti, kteří měli pole nebo domy, prodávali je a peníze, které utržili, skládali apoštolům k nohám. Z toho se rozdávalo každému, jak potřeboval.“³⁰ Citovaný text dle mého názoru poněkud připomíná ideál společenského uspořádání, avšak současně je ve zkoumaném kontextu lze chápat i tak, že „ve smyslu přikázání lásky a perspektivy spravedlnosti v Ježíšově kázání jde o nastolení spravedlivých poměrů, o překonání nouze solidaritou a o zajištění nezbytné potřeby pro všechny.“³¹

Z toho jednoznačně vyplývá, že ti členové společnosti, kteří jsou momentálně (a ovšem možná pouze dočasně), co se týče např. materiálního zabezpečení na tom lépe než jejich méně šťastní spoluobčané, jsou vůči nim z morálního hlediska de facto povinováni či zavázáni pomoci jim, a to alespoň co se zabezpečení nezbytných potřeb týče, tak, aby i tito chudší či nepřízní osudu zasažení občané mohli prožít svůj každodenní život důstojně.

Domnívám se, že pro účely této práce není potřebné se zabývat podrobně výše uvedeným diskursem ani konkretizováním zmíněných odborných kompetencí. Podstatným dle mého názoru je, že praktické uplatňování principů křesťanské sociální etiky co se pomoci potřebným týče (a to ovšem nejen ze strany věřících) vede, mimo jiné, k dosažení, či alespoň přiblížení se, obecnému blahu. To lze charakterizovat jednak jako „sociální spoluprací vytvářený souhrn prostředků a šancí, které jsou nutné, aby všechny osoby společenství mohly uskutečňovat své existenciální cíle ve smyslu svých životních plánů,“ jednak jako „osobní blaho všech členů společnosti, pokud o ně lze usilovat jen v sociální spolupráci. (...) Závisí nejen na sociální spolupráci, nýbrž bytostně také na odpovědném vedení života osoby, tj. na tom, jak nakládá s prostředky a šancemi, které jí spolupráce poskytuje.“³²

Je nepochybné, že církve sama o sobě je přímo spojena od dob svého vzniku s hlubokým humanismem a péčí o chudé, jež se projevuje též ve formě poskytování darů. „Církev ve své sociální nauce nabízí především integrální pohled na člověka a úplné chápání člověka na osobní i společenské rovině. Křesťanská antropologie odhaluje nezrušitelnou důstojnost každého člověka a uvádí tak do oblasti práce,

³⁰ Sk 4,32 - 35

³¹ ANZENBACHER, A. *Křesťanská sociální etika: úvod a principy*, s. 24.

³² Tamtéž, s. 24.

ekonomiky a politiky originální hledisko, které osvětluje pravé lidské hodnoty, inspiruje a podporuje vydávání křesťanského svědectví v mnoha oblastech osobního, kulturního a společenského života.³³ Kromě toho též platí, že „od nejranějších dob církve se v katechezi mluvilo o společenství majetku jako o vytouženém ideálu. Nemyslelo se na uskutečnění „křesťanského komunismu“. Církev chtěla spíš učit, že majetek je nám dán proto, abychom ho spravovali ve prospěch chudých, abychom ho uchovávali tak, aby na něm měli podíl chudí.“³⁴

2.4 Sociální nauka církve

Nejen církev je přirozeně povinována touto péčí, neboť toto náleží k mravním povinnostem každého jednotlivého člověka. I v sociální nauce církve jsou přímo zakotveny konkrétní zásady. Jedná se o principy společného dobra, subsidiarity a solidarity. Tyto principy mají hluboký morální význam, protože odkazují na nejhlubší základy, na nichž stojí uspořádání společenského života.³⁵

Společným dobrem pak církev rozumí „souhrn podmínek společenského života, které jak skupinám, tak jednotlivým členům dovolují úplnější a snazší dosažení vlastní dokonalosti.“³⁶ Domnívám se, že dosažení tohoto společného dobra může mnohdy velice výrazně napomoci právě vhodně směřovaný dar, například právě ze strany nadace či nadačního fondu.

Jak jsem již uvedla výše, nejen církev je zavázána ke konání dobra, například formou péče o sociálně slabší. Jednoznačně je toto jednou ze základních funkcí státu, přičemž především Listina základních práv a svobod ve čl. 26 odst. 3 stanoví, že každý má právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Občany, kteří toto právo nemohou bez své viny vykonávat, stát v přiměřeném rozsahu hmotně zajišťuje. Konkrétní úprava se nachází v příslušném zákoně.

Není však pochyb o tom, že jednak sama péče státu nemusí být vždy dostatečnou, ať již z důvodů momentálně omezených zdrojů či z důvodu poněkud pomalejší reakce byrokratických institucí. Ne jeden člověk konfrontován s nějak postiženým či jinak osudem postiženým člověkem pocítil alespoň někdy potřebu pomoci, neboť „společné

³³ *Kompendium sociální nauky církve*, s. 352.

³⁴ MESSINA, R. *Dějiny charitativní činnosti*, s. 28.

³⁵ Srov. *Kompendium sociální nauky církve*, s. 113-114.

³⁶ II. vatikánský koncil, GS 26. In: *Kompendium sociální nauky církve*, s. 115.

dobro je důsledkem nejvznešenějších tíhnutí člověka.“³⁷ A jestliže tato potřeba pomoci vyústí v poskytnutí daru, je ovšem zcela bezvýznamné, zda onoho dárce k jeho konání vedla příslušnost k církvi či „pouze“ přirozená lidská slušnost a pocit a potřeba solidarity. „Solidarita se dostává na úroveň základní společenské ctnosti, protože patří do oblasti spravedlnosti, což je ctnost zaměřená jedinečným způsobem ke společnému dobru.“³⁸

Tomuto společnému dobru, respektive jeho dosažení či alespoň přiblížení se mu mohou jistě v mnohém napomoci právě nadace a nadační fondy, jakožto nedílná součást občanské společnosti. Aktivita občanské společnosti – zejména dobrovolnictví a spolupráce v soukromé společenské oblasti, která je stručně charakterizována jako třetí sektor, jenž se odlišuje od sféry státu a sféry trhu. „Představují nejpřiměřenější prostředek k rozvíjení sociálního rozměru osoby, která v takových aktivitách může nalézt prostor ke svému plnému vyjádření.“³⁹ Je mi myslím nesporné, že takové vyjádření formou daru je prospěšné jak pro obdarovaného, a to nejen z hlediska čistě materiálního, ale snad i pro získání pocitu sounáležitosti ke společnosti, tak i pro dárce, jemuž zajisté poskytne uspokojení z dobrého skutku.

Na dalších stránkách své práce se budu podrobněji věnovat motivům, které lidi vede k tomu, že zakládají nadace a nadační fondy. Ne ale všichni mají se zakládáním nadací a nadačních fondů jen dobré úmysly.

³⁷ *Kompendium sociální nauky církve*, s. 116.

³⁸ Tamtéž. s. 133.

³⁹ Tamtéž. s. 265.

3 PRÁVNÍ ÚPRAVA NADACÍ A NADAČNÍCH FONDŮ

Pro správné pochopení nadačních institutů je potřeba se seznámit s právním zakotvením těchto subjektů v českém právním řádě. Proto se tato kapitola věnuje současné právní úpravě nadací a nadačních fondů, vzájemné komparaci těchto institutů a právní úpravě v novém Občanském zákoníku.

V úvodu se zaměřím na stručné seznámení s historií nadačních institutů a to zejména na území dnešní České republiky. Důvodem pro zařazení historického exkursu do práce je seznámení čtenáře s nezpochybnitelným faktem, že nadační subjekty měly na našem území dlouhou a rozvinutou tradici, která byla násilně přerušena s nástupem komunismu k moci. V rámci této podkapitoly je také krátce nastíněn vývoj nadací v římském právu, neboť jeho vliv na současné právo, zejména pak kontinentální, je nesporný.

3.1 Historický exkurs

První zmínky o nadacích najdeme již v klasickém římském právu. Pod pojmem nadace se dříve chápal majitel nebo skupina osob, která byla určena ke splnění určitého cíle obvykle zbožného nebo zaměřeného na památku zesnulých.⁴⁰

Institut nadací se nejprve historicky vyvinul ve společnostech, kde morální aspekt darování pro veřejné účely je tradiční součástí náboženství. To se do jisté míry projevilo i ve formulaci nadačních účelů – udržování náboženských stánků (*verabiles locus*) nebo péče o nemocné a chudé (*piae causae*).⁴¹ Největší vliv na budování nadací jako právnických osob měly náboženské motivy a církevní (kanonické) právo. Nejen klášterní a chudinské nadace vznikaly, ale také studentské, které umožňovaly nemajetným studentům studovat.

Nový pohled na nadace přinesla reformace církve, kdy došlo k obnově křesťanských základů a zpochybnění dosavadního vývoje nadací. Pod palbou kritiky se ocitla praxe, kdy dary věnované na potřeby fary byly použity na potřeby Božích služeb. Církevní reformátoři se pokusili o soulad s cílem, který nesl již soudobá měřítko, nesloužit přechodným či politickým zájmům.⁴²

⁴⁰ Srov. HURDÍK J., TELEČ, I. *Zákon o nadacích a nadačních fondech: Komentář*. s. 18.

⁴¹ Srov. RONOVSÁ, Kateřina. *Spolkové a nadační právo*. s. 51.

⁴² Tamtéž. s. 52.

V době vrcholného středověku bylo běžné, že se určité jmění darovalo na konkrétní účely. Byly známy nadace určené službě Bohu a různé druhy nadačních účelů. Také vznikaly nadace pro např. špitály. Svou tradici mělo také darování ve prospěch církevních institucí, darování ve prospěch zřízení či opravy kostelů a církevních budov. Především z těchto nadací, které v řadě případů přečkaly i staletí, se vyvinulo světské pojetí nadací.⁴³

V této době se také objevuje problematika neoddělitelnosti nadace od jmění, které mělo předem stanovený účel použití, která v důsledku zajišťuje dlouhodobý život takovéto nadace.⁴⁴

Následně však v důsledku reformace a následné buržoazní revoluce došlo k ukončení tohoto církevního monopolu, kdy již v pozdním středověku začalo docházet ke vzniku nové občanské společnosti.⁴⁵

3.1.1 Historie nadací u nás

Tehdejší Československo po jeho samostatném vzniku převzalo právní úpravu nadací a tím i právnických osob z rakouské právní úpravy ABGB⁴⁶. Velký význam pro nadace měla Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Rakouskem, podepsaná v Saint-Germain-en Leye dne 10. září 1919. Na základě této smlouvy účastnické státy uznaly nově vzniklý svobodný a nezávislý Československý stát. Pro nadace byla důležitá skutečnost, že se schválily zvláštní ustanovení o územích postoupených článkem 266 této smlouvy. Tento článek se týkal navrácení majetku a byl ve znění: „Odkazy, dary, stipendia a nadání všech druhů, založené neb zřízené v bývalém mocnářství rakousko-uherském a určené příslušníkům bývalého císařství rakouského, budou Rakouskem, pokud jsou tato nadání na jeho území, dány k dispozici té mocnosti spojené nebo sdružené, jejímiž příslušníky ty osoby nyní jsou, to v takovém stavu, v jakém byly dne 28. července 1914, přihlížejíc k platům, jež byly k účelům nadací řádně vykonány.“⁴⁷

⁴³ Srov. HURDÍK J., TELEČ, I. Zákon o nadacích a nadačních fondech: Komentář. s. 20.

⁴⁴ Tamtéž. s. 22.

⁴⁵ Tamtéž. s. 22.

⁴⁶ Všeobecný zákoník občanský z roku 1811, německy Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen).

⁴⁷ BOČEK, J. *Nadace a nadační fondy v protektorátu Čechy a Morava*, s. 12.

Jak dále uvádí Jan Boček, nadace zaujímaly v prvorepublikové společnosti významné místo. Je to zřejmé jak z jejich počtu (přibližně 12 tisíc), tak i ze jmění, jímž tyto subjekty disponovaly.⁴⁸

Zcela zásadním však byl zánik Československé republiky odtržením Slovenska roku 1939 a ve stejném roce obsazením naší země Hitlerovým Německem.⁴⁹ Již koncem března roku 1939 pak bylo vydáno nařízení, že všechny nadace a nadační fondy mají zákaz volného nakládání s nadačním majetkem. Jen částečně tomu pak byly ušetřeny nadace dobročinné, žákovské či chudinské a zcela vynechány byly v tomto směru nadace a nadační fondy, zřízené jako hrobové a zádušní.⁵⁰

Po druhé světové válce došlo k velkým změnám a to nejen v oblasti nadací. Nadace, které přečkaly období protektorátu, mohly požádat o navrácení zabaveného majetku.⁵¹

K definitivnímu konci činnosti nadací na našem území, a to na dlouhá desetiletí, přispěl nástup komunistického režimu, který nadace a nadační fondy považoval za kapitalistický přežitek, a proto je všechny s jedinou výjimkou (Hlávkovy nadace) bez rozdílu účelu zrušil a jejich majetek zestátnil.⁵²

Přelomový rok 1989 se zasadil o znovuzavedení soukromého nadačního sektoru. Opět vyvstal zájem o nadace a nadační fondy jakožto součást občanské společnosti, bohužel bez právní úpravy a tím i praxe. K nutnosti řešit absenci příslušné zákonné úpravy vedlo i to, že u nás začaly spontánně působit domácí i zahraniční nadace a další neziskové organizace. Proto byl zákonem č. 103/1990 Sb. s účinností od května roku 1990 novelizován hospodářský zákoník č. 109/1964 Sb. tak, že bylo nadačním subjektům přiznáno postavení samostatného typu právnické osoby. Nadace byla tímto kodexem pojímána jako účelový fond s právní subjektivitou, který bylo možno zřídit za účelem rozvoje duchovních hodnot, ochrany lidských práv nebo jiných humanitárních cílů, k ochraně životního prostředí i zachování přírodních hodnot. Zásadní význam měla tato právní úprava v tom, že vytvořila právní rámec tohoto staronového typu právnických osob, čímž dala možnost vzniku mnohých subjektů práva.⁵³

⁴⁸ Srov. BOČEK, Jan. *Nadace a nadační fondy v protektorátu Čechy a Morava*, s. 13.

⁴⁹ Tamtéž. s. 15.

⁵⁰ Tamtéž, s. 16-17.

⁵¹ Tamtéž. s. 19.

⁵² Tamtéž. s. 18-19.

⁵³ Srov. RONOVSÁ, K.. *Spolkové a nadační právo*, s. 52.

Dle mnoha odborníků byla tato právní úprava nevyhovující, neboť zařazení této problematiky do hospodářského zákoníku bylo systematicky nedůsledné a též kusé. Proto bylo přistoupeno k novelizaci v rámci tzv. velké novely zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, zákonem č. 509/1991. Sb. Avšak zákonem, který podrobně upravil problematiku nadací a nadačních fondů, se až o šest let později stal zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, který bylo ale mnohokrát novelizován.⁵⁴

Rozborem současného právního zakotvení nadací a nadačních fondů v zákoně č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, dále jen „ZNNF“ se budu zabývat na následujících stránkách.

3.2 Současná právní úprava nadací a nadačních fondů

Dnešní podoba nadací a nadačních fondů je detailně upravena v již zmiňovaném zákoně. Ten obsahuje přesné vymezení nadačních subjektů, stejně jako stanovení právních podmínek pro jejich vznik a ovšem i následné fungování. Zcela základní umožnění vzniku nadačních subjektu ovšem vyplývá ze zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, dále jen „ObčZ“, ve znění pozdějších právních předpisů, jež v oddílu druhém, týkajícím se právnických osob, v § 18 odst. 2 mimo jiné stanoví, že právnickými osobami jsou účelová sdružení majetku, jimiž právě nadace a nadační fondy jsou.

3.2.1 Znaky nadací a nadačních fondů, jejich založení a vznik

Zákon o nadacích a nadačních fondech upravuje okolnosti, související se vznikem a následným fungováním, jakož i samou existencí nadací a nadačních fondů shodně. Jak nadace, tak i nadační fondy jsou tedy účelovými sdruženími majetku, jež jsou zřízena za účelem dosahování obecně prospěšných cílů.

Za podstatný znak nadace či nadačního fondu je nutno považovat, že nadace a nadační fondy mohou být zakládány výhradně za účelem dosahování obecně prospěšných cílů a primárním předmětem jejich činnosti nemůže být podnikání. Jak však konstatuje T. Dvořák, „jako doplňkový či druhotný (sekundární) předmět činnosti nadace (nadačního fondu) však podnikání provozovat může. Podnikatelské

⁵⁴ Srov. HURDÍK J., TELEČ, I. Zákon o nadacích a nadačních fondech: Komentář. s. 27.

aktivity nadace (nadačního fondu) nemusí být nulitní či zcela marginální, nikdy však, v poměru k hlavnímu předmětu činnosti, nemůže být podnikání dominantní.⁵⁵ Toto omezení je bráno jako logické, neboť nadační subjekty spadají mezi subjekty, kterých se dotýká určité daňové zvýhodnění. Je tedy jisté, aby toto zvýhodnění nebylo zneužíváno.

Na druhou stranu, mají-li nadace a nadační fondy mít prostředky pro svoji obecně prospěšnou činnost, mnohdy musí k činnosti generující zisk přistoupit, protože např. samotné příspěvky od příznivců by nemusely být dostatečné. Současně je důležité, že „nadace (nadační fond) nemůže komukoliv rozdělovat (distribtovat) svůj případný zisk, resp. jej použít jiným způsobem než k reinvestici do činnosti, k jejímuž plnění vznikla.“⁵⁶

3.2.1.1 Zřízení a vznik nadace a nadačního fondu

Nadace a nadační fondy mohou být zřízeny třemi způsoby: na základě písemné smlouvy mezi zřizovateli, na základě zakládací listiny (je-li zřizovatel jediný) a konečně též na základě závěti.

„Projev vůle zřizovatele (zřizovatelů) při konstituování nadace (nadačního fondu) má zásadní význam. Tento projev vůle je neměnný (nezvratný), trvalý a oddělený od osoby zřizovatele v okamžiku, kdy byl právně relevantním způsobem proveden.“⁵⁷

Pro výše uvedené dokumenty (respektive pro kterýkoliv z nich, dle toho, jakým způsobem ke zřízení nadace či nadačního fondu v tom kterém případě došlo) ZNNF stanoví název „nadační listina“. ZNNF v ustanoveních § 3 kogentně stanoví náležitosti, jež musí nadační listina splňovat.

Náležitosti nadační listiny

Pokud nejde o závět', musí nadační listina obsahovat:

- název nadačního subjektu⁵⁸
- sídlo nadačního subjektu

⁵⁵ DVOŘÁK, T. *Nadace a nadační fondy: text zákona s poznámkami*, s. 14.

⁵⁶ Tamtéž, s. 14.

⁵⁷ Tamtéž, s. 20.

⁵⁸ přičemž dle § 1 odst. 3 ZNNF součástí názvu nadace musí být označení "nadace"; součástí názvu nadačního fondu musí být označení "nadační fond"; jiné osoby nesmějí ve svém názvu nebo obchodní firmě toto označení používat

- identifikaci zřizovatele či zřizovatelů
- vymezení účelu, pro který se nadace či nadační fond zřizuje (příčemž tento účel musí být ve shodě s obecně prospěšným cílem)
- výši či hodnotu majetkového vkladu, který se zřizovatel či zřizovatelé zavazují vložit
- počet členů správní rady a jednoznačné identifikační údaje členů první správní rady s uvedením způsobu jejich jednání jménem nadace či nadačního fondu.
- počet členů dozorčí rady a jednoznačné identifikační údaje členů první dozorčí rady; vykonává-li působnost dozorčí rady revizor, pak jeho údaje

Důležitou součástí nadační listiny je stanovení pravidla pro omezení nákladů nadace či nadačního fondu v souladu s ustanovením § 22 odst. 1 ZNNF. Toto ustanovení umožňuje nadacím a nadačním volit mezi stanovením určitého procenta ročních celkových výnosů nadačního jmění nebo majetku nadačního fondu, nebo určitého procenta hodnoty ročně poskytnutých nadačních příspěvků, případně určitého procenta nadačního jmění nebo majetku nadačního fondu podle jeho stavu k 31. prosinci téhož roku. Takto stanovená procenta pak nelze překročit. „Limitace maximální výše správních nákladů činnosti nadace (nadačního fondu) je nanejvýš účelná, neboť jinak by se mohlo snadno stát, že veškerý majetek nadace (nadačního fondu) bude spotřebován pro její provoz.“⁵⁹ Současně je také nutné v této souvislosti dodržet kogentní ustanovení § 22 odst. 2 ZNNF, dle něhož nelze zvolené pravidlo měnit nejméně po dobu pěti let.

Dále musí být v nadační listině stanoveny podmínky pro poskytování nadačních příspěvků, případně i vymezení okruhu osob, jimž lze tyto příspěvky poskytovat; místo toho však může být v nadační listině stanoveno, že tyto otázky budou řešeny statutem nadace či nadačního fondu.

Význam, který zákonodárce přikládá a přikládá nadační listině, vyplývá dle mého názoru i z toho, že pravost podpisů na písemné smlouvě mezi zřizovatelem musí být

⁵⁹ DVORÁK, T.. *Nadace a nadační fondy: text zákona s poznámkami*, s. 43.

úředně ověřena, případně, pokud jsou nadace či nadační zřizovány zakládací listinou či závětí, musí být příslušný dokument pořízen ve formě notářského zápisu.

Nadace i nadační fondy vznikají teprve dnem zápisu do obchodního rejstříku. Tím se rozumí rejstřík⁶⁰ nadací a nadačních fondů, vedený krajskými soudy (resp. Městským soudem v Praze).

Do nadačního rejstříku jsou zapisovány následující údaje: název, sídlo a identifikační číslo nadace či nadačního fondu, obdobné ohledně jeho zřizovatele či zřizovatelů (jsou-li jimi fyzické osoby, pak jejich jméno, příjmení, rodné číslo nebo datum narození a trvalý pobyt), účel nadace či nadačního fondu, výše nadačního jmění či v případě nadačního fondu výše majetkového vkladu, dále pak osobní údaje členů správní rady a dozorčí rady, případně revizora. U členů správní rady pak též způsob jejich jednání jménem nadace či nadačního fondu. Dále je pak zapsán výčet majetku, tvořeného peněžitým či nepeněžitým vkladem či nadačním darem do nadačního jmění, včetně jejich popisu a hodnoty. U peněžitých vkladů či nadačních darů musí být specifikována finanční ústav, kde je tento uložen, a příslušný účet, a jsou-li součástí nadačního jmění cenné papíry, pak údaje o smlouvě o jejich správě.⁶¹

⁶⁰ Obchodní rejstřík je veřejný seznam, do něhož jsou zapisováni obchodníci a další skutečnosti jich se týkající, které mají význam pro bezpečnost obchodních vztahů. Obchodní rejstřík obsahuje všechny potřebné údaje o právnických osobách, které by měly zajišťovat transparentní podnikání. Součástí obchodního rejstříku je sbírka listin, do níž je právnická osoba povinna ukládat listiny zmíněné v § 38 ObchZ. Obchodní rejstřík vedou rejstříkové soudy, kterými jsou krajské soudy. Příslušnost je vedena podle místa sídla právnické osoby. Rozsah a způsob zveřejnění je upraven v § 28 ObchZ. – princip formální publicity. Tento princip umožňuje každému přístup do rejstříku, nahlížet do něj a pořizovat si z něj kopie či výpisy. Nebo nadační rejstřík vydá potvrzení o tom, že v nadačním rejstříku určitý zápis není. Princip materiální publicity (§29) spočívá v tom, že ten, kdo jedná v důvěře v zápis v obchodním rejstříku, nemůže ten, jehož se takový zápis týká namítat, že tento zápis neodpovídá skutečnosti.

⁶¹ Srov. HURDÍK J., TELEČ, I. Zákon o nadacích a nadačních fondech: Komentář. s. 79.

3.2.1.1.1 Zřízení nadace nebo nadačního fondu závětí

Náležitosti u zřízení nadace nebo nadačního fondu závětí jsou obdobné jako na základě písemné smlouvy mezi zřizovateli či na základě zakládací listiny, s následujícími rozdíly: nemusí zde být identifikační údaje zřizovatele⁶², není povinný stanovení počtu členů správní rady ani dozorčí rady, ani uvedení identifikačních údajů prvních členů těchto rad, není ani určena osoba, která bude do vzniku nadace či nadačního fondu spravovat majetkový vklad.

Závěť však musí obsahovat určení osoby, která první členy správní a dozorčí rady, či případně též revizora, jmenuje, nejsou-li ovšem v závěti uvedeni. Tato osoba, vykonavatel závěti bude také provádět další úkony s věcí související. ZNNF v § 3 odst. 3 kogentně stanoví, že závěť, která nesplňuje uvedené náležitosti, je v části obsahující zřízení nadace nebo nadačního fondu neplatná. To pokládám za velký nedostatek současné právní úpravy, neboť se domnívám, že by testátor opomněl stanovit osobu vykonavatele závěti, bylo by na místě tuto chybu zhojit např. ustanovením takové osoby soudem. Obdobná situace nastává při postupu dle § 480a ObčZ, dle něhož správce dědictví vykonává až do skončení projednání dědictví soudem správu dědictví nebo jeho části, jestliže tak zůstavitel stanovil podle § 480d nebo jestliže o tom rozhodl soud v řízení o dědictví. Stejně tak se domnívám, že nestanovil-li by testátor pravidla pro výše popsané omezení nákladů nadace či nadačního fondu, mohl by o tomto rozhodnout soud, a to tak, aby ono omezení odpovídalo dobrým mravům.⁶³

Jsem přesvědčena o tom, že by měla být důsledně respektována vůle testátora, hlavně pokud by byla motivovaná altruistickými a filantropickými pohnutkami této osoby. Eventuální zmaření realizace bohulibého úmyslu trváním na bezchybném dodržení dikce zákona, bez možnosti nápravy sebemenší formální chyby, nelze považovat za přijatelné a to jak s ohledem na vůli testátora, tak i zmařené pomoci potřebným.

⁶² s ohledem na obecné náležitosti závěti by to bylo nadbytečné, neboť závěť, aby mohla být platná, musí splňovat podmínky stanovené § 476 a n. ObčZ, mezi něž patří jednoznačná identifikace testátora

⁶³ Srov. DVORÁK, T. *Nadace a nadační fondy: text zákona s poznámkami*. s. 23.

3.2.1.2 Statut nadace nebo nadačního fondu

Kromě nadační listiny musí mít nadace a nadační fondy předepsán statut. Tento dokument, který musí být vydán do 30 dnů ode dne vzniku nadace či nadačního fondu, v souladu s ustanovením § 4 odst. 1 ZNNF upravuje postup pro jednání orgánů nadace nebo nadačního fondu, podmínky pro poskytování nadačních příspěvků, popřípadě okruh osob, kterým je lze poskytovat, způsob, jakým se nadační příspěvky poskytují, jakož i další otázky, které mají být podle tohoto zákona obsaženy v nadační listině a ve statutu nadace nebo nadačního fondu.

Důležitý pro fungování nadace i nadačního fondu je fakt, že statut není na rozdíl od nadační listiny nezměnitelný. V § 4 odst. 2 ZNNF se stanoví, že statut může měnit správní rada příslušné nadace či nadačního fondu, přičemž následující odst. 3 stanoví, že nestanoví-li tento zákon jinak (§ 22 odst. 2), musí být statut nadace nebo nadačního fondu v souladu s nadační listinou.

Možnost měnit statut může být na jednu stranu jistě praktické, dají se tím určitým způsobem reflektovat momentální potřeby nadačního subjektu. Na druhou stranu se tímto umožňuje vznik rizika, že se „statut může změnit v rozporu s nadační listinou v části stanovící pravidla pro omezení nákladů nadace nadačního fondu. To umožňuje v této důležité části ignorovat vůli zřizovatele.“⁶⁴ Zmíněný § 22 odst. 2 ZNNF totiž mimo jiné stanoví, že pravidlo stanovené podle odstavce 1, jež upravuje způsoby vymezení celkových ročních nákladů, související se správou nadace nebo nadačního fondu, nelze měnit nejméně po dobu pěti let. Je tedy jen na libovůli správní rady, jakým způsobem se k této jistě velmi důležité pravomoci, jež bezprostředně ovlivňuje hospodaření příslušné nadace či nadačního fondu, postaví.

Domnívám se, že by nebylo špatné, aby zejména případné zvýšení procentuální části nákladů nadace či nadačního fondu podléhalo schválení zakladatele či zakladatelů, a tehdy, když je to nemožné⁶⁵, ze strany soudu, který by přihlédl k přiměřenosti takového požadavku. Případně zákonem stanovit hranici, jíž tato procentuální část nemůže překročit.

V souvislosti s výše uvedenou problematikou chci poukázat na zajímavý případ, řešený Nejvyšším soudem, kdy zamítl dovolání nadace, jíž byl odmítnut zápis

⁶⁴ DVORÁK, T. *Nadace a nadační fondy: text zákona s poznámkami*, s. 23.

⁶⁵ došlo-li k jejich zřízení causa mortis či jsou-li zakladatel či zakladatelé již mrtvi, anebo, jednalo-li se o právnické osoby, došlo-li k jejich zániku

do nadačního rejstříku, neboť mezi účely nadace byla uvedena též péče o národní kulturní památky, které jsou ve vlastnictví samotné nadace. V příslušném Usnesení se konstatuje, že „obecně může být obecně prospěšným cílem nadace péče o kulturní památky, z toho však nelze dovozovat, že takovým cílem může být péče o památky ve vlastnictví nadace, resp. v jejím nadačním jmění. (...) Účelem nadace by pak vlastně byla správa nadace, když podle ustanovení § 21 odst. 1 zákona může být majetek nadace použit pouze na nadační příspěvky a k úhradě nákladů souvisejících se správou nadace a nadace by vlastně pouze shromažďovala prostředky na svoji správu a samozřejmě je též na tuto správu vynakládala.“⁶⁶

Takto formulovaný účel nadace by bezesporu obcházel ZNNF, neboť ona nadace by jakožto vlastník předmětné nemovitosti, byť památkově chráněné a tedy pro společnost významné, měla bezesporu výhodnější postavení, než vlastník obdobné nemovitosti, který by nadačním subjektem s takovým účelem nebyl.

Vznik nadace či nadačního fondu je obligatorně dvoufázový. Nejprve je nadace či nadační fond založen pořízením nadační listiny. Poté následuje zápis do nadačního rejstříku. Teprve provedením zápisu do nadačního rejstříku nadace nebo nadační fondu vzniká jako právnická osoba.⁶⁷ Součástí zápisu je doložení listin, které jsou nezbytné ze strany zřizovatele (či vykonavatele závěti) doložit. Jedná se zejména o nadační listinu, doklad o splacení peněžitého vkladu, výpis z rejstříku trestů (ne starší šesti měsíců) členů správní rady, dozorčí rady a případně revizora, byla-li tato funkce zřízena; nemají-li tyto osoby trvalý pobyt v ČR, pak obdobný doklad ze státu jejich trvalého pobytu, osvědčující, že nebyly pravomocně odsouzeny za úmyslný trestný čin.

3.2.2 Zrušení a zánik nadace a nadačního fondu

Existence nadace či nadačního fondu nemusí být časově neomezená. Ostatně u nadačního fondu se to ani nepředpokládá, vzhledem k dikci ustanovení § 2 odst. 3 ZNNF, dle něhož nadační fond používá k dosahování účelu, pro který byl zřízen, všechnen svůj majetek. Zrušení a zánik nadace a nadačního fondu je upraven v ustanoveních § 7 ZNNF. Po zrušení nadace následuje likvidace a výmaz z rejstříku, čímž nadace zaniká.

⁶⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 11. 2002, sp. zn. 29 Odo 413/2002

⁶⁷ Srov. DVORÁK, T. *Nadace a nadační fondy: text zákona s poznámkami.* s. 4

3.2.2.1 Podmínky pro zrušení nadace:

Nadace či nadační fond může být zrušen z několika důvodů. Prvním důvodem je zrušení nadačního subjektu z důvodu dosažení účelu, pro který byl zřízen, dnem uvedeným v rozhodnutí správní rady o dosažení účelu nadace. O tom, že účelu bylo dosaženo, rozhoduje správní rada.⁶⁸

Další situací je rozhodnutí o úpadku nebo zamítnutím insolvenčního návrhu. Zániku nadace nebo nadačního fondu předchází jejich zrušení s likvidací nebo bez likvidace, přechází-li jejich majetek vnitrostátní fúzí sloučením na jinou nadaci nebo nadační fond. Likvidace se rovněž neprovede, je-li insolvenční návrh zamítnut proto, že majetek nadace nebo nadačního fondu nepostačuje k úhradě nákladů insolvenčního řízení, nebo je konkurs zrušen proto, že majetek nadace nebo nadačního fondu je zcela nepostačující, nezbude-li po ukončení insolvenčního řízení nadaci nebo nadačnímu fondu žádný majetek.⁶⁹

Zrušit nadaci nebo nadační fond lze také soudním rozhodnutím na návrh zřizovatele, vykonavatele závěti, správní rady nebo osoby, která osvědčí právní zájem.⁷⁰ Toto zrušení předpokládá skutečnost, že nadační jmění u nadace nepřináší trvale žádný výnos a nadace nemá jiný majetek, tudíž nemůže tak plnit účel, pro který byla zřízena, nebo pokud došlo ke snížení nadačního jmění pod 500.000 Kč a nadace ve lhůtě do jednoho roku od konce účetního období, kdy došlo k poklesu nadačního jmění, nedoplní nadační jmění alespoň do zákonné výše, nebo nerozhodla o navýšení jmění z ostatního majetku ani nerozhodla o vnitrostátní fúzi sloučením s jinou nadací.⁷¹

Pokud nadace nebo nadační fond při své činnosti závažným způsobem nebo opakovaně porušuje zákon, nadační listinu nebo statut, anebo se v uplynulém roce nekonalo ani jedno zasedání správní rady nebo nebyli zvoleni členové orgánů nadace, popř. revizor namísto členů, jejichž členství nebo členství zanikly před více než rokem. Tento fakt je taky důvodem pro zrušení nadace nebo nadačního fondu.⁷²

⁶⁸ Srov. HURDÍK J., TELEČ, I. *Zákon o nadacích a nadačních fondech. Komentář.* s. 105

⁶⁹ Tamtéž. s. 106.

⁷⁰ Může se jednat o dárce nadačního daru nebo příjemce nadačního příspěvku.

⁷¹ Srov. HURDÍK J., TELEČ, I. *Zákon o nadacích a nadačních fondech. Komentář.* s. 110.

⁷² Tamtéž. s.117.

Dalším důvodem pro zrušení je neplnění po dobu dvou let účel, pro který byly nadační subjekty zřízeny. Zejména jestliže neposkytují nadační příspěvky a ve lhůtě stanové soudem nezjednájí nápravu.⁷³

Pokud dojde ke sloučení jak nadace s jinou nadací, tak nadace s nadačním fondem i nadační fond s jiným nadačním fondem, dojde v podstatě také ke zrušení stávajícího nadačního subjektu.

Také je v tomto případě možná změna právní formy, a to z nadačního fondu na nadaci. Podmínkou je, že účel nástupnické nadace či nadačního fondu musí být obdobný účelu zanikající nadace či nadačního fondu; vnitrostátní fúzi sloučením lze vyloučit v nadační listině.⁷⁴

3.2.3 Orgány nadací a nadačních fondů

Rozhodujícím orgánem nadace či nadačního fondu je správní rada, která uplatňuje vůli zřizovatele a spravuje majetek nadace či nadačního fondu.

Dozorčí rada je kontrolním orgánem, musí být zřízen vždy, jestliže nadační jmění nebo majetek nadace je vyšší než pět milionů korun českých. V ostatních případech je dozorčí rada stanovena, pokud tak stanoví nadační listina nebo statut nadace.⁷⁵

3.2.3.1 Správní rada

Správní rada je statutárním orgánem nadace či nadačního fondu a spravuje majetek nadace nebo nadačního fondu, řídí činnost a rozhoduje o všech záležitostech nadace nebo nadačního fondu. Pouze ona může vydat statut a rozhodovat o jeho změnách.

Dále pak schvaluje rozpočet a jeho změny, schvaluje roční účetní závěrku a výroční zprávu.

Rozhoduje o schválení projektu vnitrostátní fúze sloučením. Volí nové členy správní a dozorčí rady, popřípadě revizora (nestanoví-li nadační listina jinak) a rozhoduje o jejich odvolání, stejně jako volí a odvolá předsedu správní rady. Dále stanovuje výši odměny za výkon výše uvedených funkcí a za podmínek stanovených ZNNF může rozhodovat o zvýšení či snížení nadačního jmění.

⁷³ Srov. HURDÍK J., TELEČ, I. *Zákon o nadacích a nadačních fondech. Komentář*, s. 115.

⁷⁴ Tamtéž. s. 115.

⁷⁵ Tamtéž. s. 123.

Správní rada musí být nejméně tříčlenná a počet jejích členů musí být vždy dělitelný třemi. Její členové musejí být bezúhonní, způsobilí k právním úkonům a ani oni, ani osoby jim blízké nesmějí být k dané nadaci či nadačnímu fondu v pracovněprávním či obdobném vztahu. Stejně tak nesmějí být tyto osoby ani osoby jim blízké příjemci prostředků poskytovaných touto nadací či nadačním fondem, ani členy statutárních či kontrolních orgánů právnických osob, které jsou příjemci takových prostředků.⁷⁶

Smysl těchto omezení je zřejmý - v maximální možné míře zabránit zneužívání prostředků nadací či nadačním fondem spravovaným, „jinak by hrozil nutně střet zájmů člena správní rady, který by měl rozhodovat o poskytnutí příspěvku sám sobě.“⁷⁷

První členové správní rady jsou jmenováni zřizovatelem nebo v závěti. Není-li tomu tak, jmenuje je vykonavatel závěti. Funkční období členů správní rady je tříleté a opětovné zvolení je možné, přičemž u obou těchto případů může nadační listina (a v případě doby trvání funkčního období i zákon) stanovit jinak. Nadační listina též může stanovit, že určitý počet členů správní rady je volen na návrh určitých právnických nebo fyzických osob, určených zřizovatelem, případně zůstavitelem. Nejsem si jista praktickým významem tohoto ustanovení, neboť správní radu nic samozřejmě nenutí tímto způsobem navržené osoby skutečně zvolit – ona volba je bezvýhradně v její kompetenci, a pouze musí akceptovat účast určitých kandidátů, uvedenými fyzickými či právnickými osobami navrženými.⁷⁸

Předseda správní rady svolává a řídí jednání správní rady, k jejímuž rozhodnutí je třeba souhlasu většiny jejích členů. Při rovnosti hlasů pak rozhoduje hlas předsedajícího.⁷⁹

3.2.3.2 Dozorčí rada, resp. revizor

Nad činností nadace i nadačního fondu je nezbytný dohled. Dohled nad nadací či nadačním fondem ze strany samé nadace či nadačního fondu přísluší dozorčí radě, resp. revizorovi.

⁷⁶ Srov. HURDÍK J., TELEČ, I. *Zákon o nadacích a nadačních fondech. Komentář*, s. 128.

⁷⁷ DVOŘÁK, T. *Nadace a nadační fondy: text zákona s poznámkami*, s. 35.

⁷⁸ Srov. HURDÍK J., TELEČ, I. *Zákon o nadacích a nadačních fondech. Komentář*, s. 133.

⁷⁹ Tamtéž. s. 135.

Jestliže dozorčí rada v případech, kdy je její zřízení povinné, zřízena není, vykonává její povinnosti revizor. Ten pak vykonává její působnost, do níž spadá kontrola plnění podmínek stanovených pro poskytování nadačních příspěvků, kontrola správnosti účetnictví, přezkoumávání roční účetní uzávěrky a výroční zprávy, dohled nad souladem činnosti nadace či nadačního fondu s právními předpisy, nadační listinou a statutem, upozorňování na nedostatky a návrhy na jejich odstraňování a v neposlední řadě podávání zprávy o své činnosti správní radě nejméně jednou ročně.⁸⁰

K zabezpečení těchto úkolů má dozorčí rada i revizor oprávnění nahlížet do účetních knih a jiných dokladů, účastnit se jednání správní rady a promlouvat tam. Také mohou svolávat mimořádné zasedání správní rady, je-li toho v zájmu nadace či nadačního fondu třeba.⁸¹

Je zřejmé, že pravomoci dozorčí rady či revizora jsou poměrně široké. Proto je s podivem, že členové dozorčí rady i revizor jsou jmenováni správní radou, tedy statutárním orgánem, který příslušnou právnickou osobu řídí a spravuje její majetek. Lze tedy být na pochybách, zda jsou vždy do uvedených funkcí jmenovány takové osoby, které budou ve své činnosti skutečně zcela nestranné.⁸²

3.2.4 Hospodaření nadace a nadačního fondu

Použití majetku nadací a nadačních fondů je limitováno tím, že smí být použit pouze v souladu s účelem a podmínkami stanovenými v nadační listině nebo ve statutu nadace nebo nadačního fondu jako nadační příspěvek nebo k úhradě nákladů na ostatní činnosti k naplnění účelu nadace nebo nadačního fondu a k úhradě nákladů na správu nadace nebo nadačního fondu.

3.2.4.1 Nadační majetek

Pro majetek nadací a nadačních fondů platí, že nesmí být zástavou ani předmětem jiného zajištění závazku. Nadační jmění je pak nezczitelné a lze s ním disponovat pouze v souladu s cílem nadace a s péčí řádného hospodáře. Finanční prostředky, jež jsou jeho součástí, mohou být buď uloženy na zvláštní účet u banky nebo pobočky zahraniční banky, působící na území ČR, nebo na nákup nemovitostí, případně na nákup

⁸⁰ Srov. HURDÍK J., TELEČ, I. *Zákon o nadacích a nadačních fondech. Komentář*, s. 140.

⁸¹ Tamtéž. s. 142.

⁸² Tamtéž. s. 145.

investičních nástrojů, nástrojů peněžního trhu, dluhopisů, jiných cenných papírů a dluhopisů, detailně specifikovaných v ustanovení.⁸³

Nadace mohou též v omezené míře nabývat majetkové účasti na akciových společnostech a být zakladatelem obecně prospěšné společnosti.⁸⁴

Jestliže je prodáván majetek nadačního fondu nebo je majetek jeho či nadace pronajímán, nesmí být kupcem či nájemcem člen správní rady, dozorčí rady, popřípadě revizor ani osoby jim blízké ani právnická osoba, pokud členem jejího statutárního orgánu je člen správní rady či dozorčí rady nadace nebo nadačního fondu nebo revizor. Dále platí, že peněžní prostředky, které jsou součástí nadačního jmění, není možno půjčovat.⁸⁵

Nadace ani nadační fond nesmějí vlastním jménem podnikat, s výjimkou pronájmu nemovitostí, pořádání loterií, tombol, veřejných sbírek, kulturních, společenských, sportovních a vzdělávacích akcí. Tomáš Dvořák k tomu uvádí, že „nadace (nadační fond) může v rámci zvýšení svých příjmů provozovat doplňkovou podnikatelskou činnost ve stanoveném rozsahu. Přitom ovšem tato její podnikatelská činnost nesmí být převládající nebo dokonce výhradní činností, nýbrž toliko činností doplňkovou.“⁸⁶

3.2.4.2 Daňová povinnost

S ohledem na společenskou prospěšnost činnosti nadací a nadačních fondů se u těchto subjektů uplatňují některá daňová zvýhodnění. Platí však, že „osvobození od daní nebo jiné daňové zvýhodnění je v napjatém vzájemném vztahu s principem všeobecnosti a rovnosti zdaňování, proto musí být pojímáno velmi úzce a řádně odůvodněno. V daňově právním smyslu je veřejná prospěšnost relevantní pouze tehdy, pokud je nadace činná ve prospěch společných zájmů a k naplňování obecně prospěšného účelu.“⁸⁷

Na nadační subjekty výslovně pamatuje zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

⁸³ Srov. § 23 ZNNF.

⁸⁴ Srov. DVOŘÁK, T. *Nadace a nadační fondy: text zákona s poznámkami*, s. 73.

⁸⁵ Tamtéž. s. 71.

⁸⁶ Tamtéž. s. 46

⁸⁷ RONOVSÁ, K. *Soukromoprávní aspekty nadačního a spolkového práva v Česku, ve Švýcarsku a v Nizozemí*, s. 227.

Zásadní je pro nadační subjekty ustanovení § 19 odst. 1 písm. r) tohoto zákona, které určuje, co je od daně z příjmů v jejich případě osvobozeno:

- jedná se zejména o příjmy plynoucí z pronájmu nemovitostí, které jsou součástí nadačního jmění a jsou zapsány v nadačním rejstříku,
- příjmy plynoucí z pronájmu uměleckých děl, která jsou součástí nadačního jmění a jsou zapsána v nadačním rejstříku,
- o úrokové příjmy a jiné výnosy plynoucí z cenných papírů, které jsou součástí nadačního jmění a jsou zapsány v nadačním rejstříku, a příjmy z jejich prodeje,
- příjmy plynoucí z úroků z peněžních prostředků, které jsou součástí nadačního jmění, veškeré výnosy z cenných papírů, které jsou součástí nadačního jmění a které jsou smlouvou o správě cenných papírů podle zvláštního zákona spravovány k tomu oprávněnou osobou, a za podmínky, že údaje o této smlouvě jsou zapsány v nadačním rejstříku,
- příjmy plynoucí z autorských a patentových práv, která jsou součástí nadačního jmění a jsou zapsána v nadačním rejstříku; zásadní podmínkou však je to, že osvobození se nevztahuje na příjmy, které byly nadací použity v rozporu se ZNNF.⁸⁸

Pro dary, a to jak nadačním subjektem přijatých, tak i poskytnutých, pak v souladu s ustanovením § 20 odst. 4 písm. d) zákona č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, platí, že nadační subjekt je osvobozen od daně darovací tehdy, nabude-li bezúplatně majetku, který je určen na dosahování obecně prospěšného účelu nadace. Obdobně je tomu v případě bezúplatného poskytnutí majetku, je-li tak učiněno v souladu s účelem nadace či nadačního fondu a s její nadační listinou či statutem.

3.2.4.3 Nadační příspěvek

Osoba, již byl nadační příspěvek poskytnut, jej musí použít výhradně v souladu s podmínkami, nadačním subjektem stanovenými, což také musí na požádání prokázat.

⁸⁸ Srov. HURDÍK J., TELEČ, I. *Zákon o nadacích a nadačních fondech. Komentář*, s. 163.

V případě, že nadační příspěvek tato užila k jinému účelu, je povinna jej nebo náhradou v penězích vrátit. „Účelová vázanost nadačního příspěvku je nutná a žádoucí. Užití příspěvku na jiný účel je nemorální a protiprávní a zakládá odpovědnost civilní (vrácení příspěvku, náhrada způsobené škody) i trestněprávní.“⁸⁹

Nadační příspěvek nesmí být poskytnut členům orgánům nadace a ani revizorovi, a nadační subjekty se nesmějí podílet na financování politických stran nebo politických hnutí. Co se týče této „apolitičnosti“, tak ta je důležitá ze dvou důvodů; jednak „zákaz dotování politických stran je nanejvýš účelný, neboť by takto jinak snadno mohly být obcházeny předpisy o jejich financování“⁹⁰, jednak „je důležitá pro dlouhodobou existenci nadací a naplňování jejich účelů.“⁹¹

3.3 Srovnání nadací a nadačních fondů - shrnutí

Na tomto místě chci shrnout to, co je nadacím a nadačním fondům společné a v čem se naopak liší.

Jak je zřejmé, nadace je subjektem s předpokládaným víceméně časově neomezeným trváním, kdežto nadační fond lze označit za subjekt pro „jednorázové užití“, byť samozřejmě při dobrém hospodaření a úspěšnosti při získávání darů není doba jeho trvání nikterak limitována či dokonce může dojít k jeho transformaci v nadaci. „Přestože zákon pro vznik nadace stanoví minimální výši nadačního jmění 500 000 korun, je jisté, že nadace s tímto minimálním nadačním jměním nebude moci čerpat výhody, které jí dává zákon, tj. osvobození výnosů nadačního jmění od daně z příjmů. Pokud má být nadace skutečnou nadací, musí mít nadační jmění v milionových hodnotách. Zřizovatel, který pro založení nadace shromáždí s velkým úsilím 500 000 korun, přičemž uvažovaná nadace nemá jistotu dalších příjmů, by měl zvolit právě formu nadačního fondu.“⁹² Pokud pak bude činnost takového nadačního fondu úspěšná, nic nebrání jeho přeměně v nadaci, jak jsem uvedla výše.

Pokud však nebude nadace ve své činnosti úspěšná a její nadační jmění poklesne pod hranici 500.000,-Kč a správní radou nebude v zákonné lhůtě rozhodnuto o navýšení

⁸⁹DVOŘÁK, T. *Nadace a nadační fondy: text zákona s poznámkami*, s. 42.

⁹⁰Tamtéž. s. 42.

⁹¹RONOVSKÁ, K. *Spolkové a nadační právo*, s. 68.

⁹²BOUKAL, P. *Nestátní neziskové organizace: (teorie a praxe)*, s. 57.

jmění z ostatního majetku ani o vnitrostátní fúzi sloučením s jinou nadací, není možná její transformace v nadační fond, u něhož není výše majetkového vkladu nijak omezena.

Proto souhlasím s P. Boukalem, že při volbě typu nadačního subjektu by měl potenciální zakladatel bedlivě zvážit, mimo jiné, reálnou výši finančních prostředků, již mu chce dát do vínku – a i v souvislosti s tím se rozhodnout pro tu z variant, která se bude s přihlédnutím ke všem okolnostem a jeho záměru jevit výhodnější.

U následujícího přehledného srovnání jsem využila tabulky, uvedené v publikaci J. Hurdíka a I. Telce⁹³.

⁹³ HURDÍK, J., TELEČ, I. *Zákon o nadacích a nadačních fondech. Komentář*, s. 36-38.

Tabulka č. 1: Srovnání nadací a nadačních fondů

Nadace	Součástí názvu musí být označení „nadace“
Nadační fond	Součástí názvu musí být označení „nadační fond“
Nadace	Má nezastavitelný majetek, složený z: a) nezcizitelného nadačního jmění, pokud je tak stanoveno zřizovatelem nebo dárce, zapsaného v nadačním rejstříku a složeného z: - majetkových vkladů zřizovatelů (peněžitých i nepeněžitých) vložených při zřízení - nadačních darů poskytnutých po zřízení Minimální výše nadačního jmění je 0,5 milionu v době zřízení i v jiné době. Peněžní prostředky nelze půjčovat. b) zcizitelného „ostatního“ majetku bez zákonem stanovené minimální výše
Nadační fond	Má nezastavitelný majetek, složený z: a) peněžitých i nepeněžitých vkladů zřizovatelů vložených při zřízení, b) nadačních darů, poskytnutých po zřízení, bez zákonného stanovení minimální výše majetku v době zřízení nebo v jiné době
Nadace	Používá k nadačnímu účelu: - výnosy z nejméně 0,5 mil. nadačního jmění - ostatní majetek, který lze zcizit a trvale vyčerpat (spotřebovat)
Nadační fond	Používá ke splnění nadačního účelu veškerý majetek bez zákonného rozlišení jeho částí a stanovení jeho výše
Nadace	Má trvalý charakter i nadační účel a výnosovou povahu
Nadační fond	Nemusí mít a tedy (a může) mít trvalý charakter ani výnosovou povahu
Nadace	Povinně účtuje v soustavě podvojného účetnictví v plném rozsahu
Nadační fond	Vede účetnictví ve zjednodušeném rozsahu, pokud zákon nestanoví, že je povinen vést účetnictví v plném rozsahu (§ 9 a § 13 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů)
Nadace	Povinně ověřuje účetní závěrku auditorem
Nadační fond	Ověřování účetní závěrky auditorem jen v zákonných případech, tedy tehdy když v kalendářním roce úhrn celkových nákladů nebo výnosů vykazovaných nadačním fondem převyšší 3 000 000 Kč nebo pokud majetek nadačního fondu je vyšší než 3 000 000 Kč
Nadace	Může se podílet na podnikání jiných osob v zákonem stanoveném rozsahu.
Nadační fond	Nesmí podnikat ani se podílet na podnikání žádné osoby, až na zákonné výjimky, spočívající v pronájmu nemovitostí, pořádání loterií, tombol, veřejných sbírek, kulturních, společenských, sportovních a vzdělávacích akcí.
Nadace	Daňové zvýhodnění – výnosy z nadačního jmění jsou osvobozeny od daně z příjmů právnických osob
Nadační fond	Výnosy z majetku nejsou osvobozeny od daně z příjmů právnických osob

3.4 Očekávané změny v novém občanském zákoníku

Od ledna roku 2014 by měl být účinný nový občanský zákoník⁹⁴. Ten přepokládá zrušení některých stávajících zákonů, mimo jiné i stávajícího zákona o nadacích a nadačních fondech č. 227/1997 Sb., resp. zruší se veškerá jeho ustanovení vyjma třetí až sedmé části.

Nová úprava nadací a nadačních fondů je v občanském zákoníku upravena ve třetím oddíle pod názvem „Fundace“. Jedná se o obecné pojmenování majetkového základu věnovaného společenskému účelu.⁹⁵

Nová právní úprava v mnohém kopíruje stávající právní úpravu, výraznou změnou je pro větší přehlednost oddělená úprava těchto dvou fundací. Na tomto místě se pokusím o stručný výčet nejdůležitějších změn.

Zda budou tyto změny ku prospěchu činností nadací a nadačních fondů ukáže až dlouhodobé užití těchto pravidel v praxi.

3.4.1 Nadace

Nová právní úprava zachovává koncept nadace jako právnické osoby soukromého práva tvořené účelovým sdružením majetku.

Dále budou mít nadace dle nového občanského zákoníku větší volnost při zakládání, změnou projde i účel nadace. V původní úpravě byl účel specifikován jako obecně prospěšný, v nové úpravě účel vede k podpoře obecného blaha.

Nově nadace budou moci svým vlastním jménem podnikat, nesmí však jít o hlavní činnost nadace a výnos z podnikání může být použit k podpoře jejího účelu. Zakladatel může podnikatelskou činnost v zakládací listině zakázat.

Změní se také název listiny, která předchází vzniku nadace, nově se bude nazývat „Zakládací listina“.

Nově je také vyloučeno zakládat nadace prostřednictvím písemné smlouvy, ta je nahrazena shodným projevem zřizovatelů.⁹⁶ Založení nadace se jinak nedočkalo

⁹⁴ Zk. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁹⁵ Srov. MIŠUTKOVÁ, D., VALACH, R. *Založení a změny v nadaci ve světle nového občanského zákoníku*. EPRAVO.cz [online]. 23.1.2013, [cit. 2013-02-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/zalozeni-a-zmeny-v-nadaci-ve-svetle-noveho-obcanskeho-zakoniku-87968.html>Eprav23.1.2013o.cz>.

výrazných změn, jen není nově požadována informace o pravidle omezování nákladů nadace. Toto pravidlo se v praxi neosvědčilo a nemělo na činnost nadací požadovaný dopad. Nic ale na tom nemění to, že zakladatel nadace může toho omezení aplikovat zvláštním ustanovením do nadační listiny. Od příštího roku bude také možné nadační listinu flexibilně měnit a bude nezměnitelná pouze v ustanoveních, o kterých zakladatel v nadační listině výslovně prohlásí, že je považuje za nezměnitelné.

Statut nadace lze po novu připojit k nadační listině a jeho změny lze provádět se souhlasem dozorčí rady. Status nadace by měl být k dispozici k pořizování kopií, opisům také v sídle nadace.⁹⁷

Důležitou změnou od původního právního zakotvení bude volba členů dozorčí rady, která bude již přímo v kompetenci dozorčí rady. Myslím si, že tento krok je velmi pozitivní, neboť bude podporovat větší nezávislost dozorčí rady nad správní radou a zabráni tak nekalým praktikám ve vztahu k majetku nadace.

3.4.2 Nadační fondy

Nadační fond i v nové právní úpravě se od nadace liší tím, že neslouží k trvalému účelu, z toho důvodu se pro nadační fond nestanovuje výše majetku a kapitálu. Ze stejného důvodu nejsou také v zákoně uvedené limity pro podnikatelské a investiční aktivity. Jeho základním posláním však nemusí být poskytování nadačních příspěvků, ale může to být dosahování obecně prospěšných činností.

Nově se na oba nadační subjekty vztahuje povinnost sestavení výroční zprávy do konce šestého měsíce pod uplynutí předcházejícího účetního období. Nově také bude povinná součást výroční zprávy účetní uzávěrka a přehled o veškeré činnosti nadačního subjektu, spolu s hodnocením této činnosti.⁹⁸

⁹⁶ Srov. Srov. MIŠUTKOVÁ, D., VALACH, R. *Založení a změny v nadaci ve světle nového občanského zákoníku*. EPRAVO.cz [online]. 23.1.2013, [cit. 2013-02-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/zalozeni-a-zmeny-v-nadaci-ve-svetle-noveho-obcanskeho-zakoniku-87968.html>Eprav23.1.2013o.cz>.

⁹⁷ Srov. § 314 Zk. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁹⁸ Srov. § 358 odst. 2 zk. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

4 MOŽNÉ PROBLÉMY SOUVISEJÍCÍ S ČINNOSTÍ NADACÍ A NADAČNÍCH FONDŮ

Novodobá filantropie je v laických kruzích spojována s velkorysostí a štedrostí majetných lidí. Je tomu ale opravdu tak? Bylo by jistě naivní předpokládat, že zrovna oblast vzniku a vlastního fungování nadací a nadačních fondů by mohla zůstat uchráněna všemožných nežádoucích jevů, objevujících se v jiných sférách života naší společnosti.

Nadace a nadační fondy jsou nedílnou součástí spektra neziskových organizací spolu s občanskými sdruženími, obecně prospěšnými společnostmi a církevními právníckými osobami zřizovanými církvemi či náboženskými společnostmi. Vzhledem k tomu, že stejně jako tyto ostatní neziskové organizace disponují i nadace a nadační fondy mnohdy poměrně značnými finančními částkami, které navíc často pocházejí nejen z původního majetkového vkladu, ale i z darů fyzických, tak i právníckých osob, je logické, že otázka řádnosti správy tohoto majetku a jeho využívání ku prospěchu potřebných bude mnohdy a u mnohých vzbuzovat i rozličné dotazy.

4.1 Příklady zneužití

K nejčastějším pochybením v nadační oblasti dochází při daňových únicích. A to zejména tehdy, když jsou propojeny nadační subjekty s konkrétními dárci. Vzhledem k daňovým úlevám, poskytovaným dárcům i obdarovaným nadačním subjektům, nelze jistě vyloučit účelovost takových darů, kdy z nich následně nějakým způsobem profituje i samotný darce.

S tím zajisté jasně souvisí pro mnohé kontroverzní ustanovení zákona č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, jež až do konce roku 2011 stanovoval povinnost loterijních společností odvádět tímto zákonem vymezenou procentuální část výtěžku na veřejně prospěšné účely. Tyto společnosti pak nemusely odvádět daň z příjmu právníckých osob. To vedlo k tomu, že loterijní společnosti pravidelně zakládaly nadace a nadační fondy, jejichž prostřednictvím plnily svoji povinnost ohledně odvodové povinnosti. Díky tomu, že rozhodování o tom, komu konkrétně přispějí, bylo plně v kompetenci těchto subjektů, se lze mnohdy velmi vážně zamýšlet nad tím, jaký byl opravdový účel konkrétního daru.

Odvod na veřejně prospěšné účely je častokrát zdrojem daňových podvodů a korupce. Jeho základnu se provozovatelé snaží snižovat umělým navyšováním výhernosti. Naopak štěpením firem na dceřiné společnosti se snaží dosáhnout nižšího procentuálního pásma a kromě části odvodů z výherních hracích automatů, které jsou příjmy obecních rozpočtů, je směřování těchto odvodů zcela na libovůli loterijních společností. Firmy si tak cíleným sponzoringem zajišťují veřejnou podporu svého podnikání, přispívají přes různé nadace na kampaně politických stran a podporují tak korupci.⁹⁹

Takové jednání jen stěží může vést ke zvyšování důvěry veřejnosti v nadace a nadační fondy. Ačkoliv novela loterijního zákona s účinností od 1.1.2012 s odvody na veřejně prospěšné účely již skoncovala, přesto nelze zapomenout na nejzávažnější příklady účelovosti činnosti takových nadací a nadačních fondů.

Neméně závažným fenoménem v nadační oblasti je působení nadačního subjektu na území České republiky, jehož sídlo je v zahraničí a na území České republiky má tato instituce pouze pobočku, většinou jen s jedním zaměstnancem. Veřejnost o činnosti tohoto nadačního subjektu nemá téměř žádné informace, neboť obtížně se shánějí z nezávislých zdrojů. Tyto organizace jsou většinou ve shánění finančních prostředků velmi agresivní a nezdráhají se použít fiktivní příběhy o trpících lidech. Tyto subjekty jsou založené zřejmě jen za účelem vylákání finančních prostředků od důvěřivých lidí.¹⁰⁰

Rizikové může být i chování jednotlivce, jež vybírá příspěvky na veřejnou sbírku pod záštitou sbírky skutečně pořádané. Mohlo by se jednat o podvod.

Seriózní veřejná sbírka je předem oznámena příslušnému Krajskému úřadu, popř. v Praze Magistrátu hlavního města Prahy. Sběrací pokladničky by měly být zapečetěny, na pečeti musí být otisk razítka příslušného obecního nebo městského úřadu. Dobrovolníci, kteří oslovují veřejnost o přispění do pokladničky, musí mít průkaz, osvědčení dokládající povolení konání veřejné sbírky a doklad s podpisy statutárních orgánů organizace, která sbírku koná. Průkaz musí obsahovat jméno, příjmení, datum

⁹⁹ Srov. NOVOTNÝ, J., SENÁT PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Studie hazardních her v České republice a navrhované změny* [online]. 2008 [cit. 2012-12-13]. Dostupné z: <<http://www.nicm.cz/studie-hazardnich-her-v-ceske-republice-a-navrhovane-zmeny>>, s. 20.

¹⁰⁰ Srov. BOUČKOVÁ, P., UHL, P. *rizika dárcovství. OPS Sirius* [online]. 2012, [cit. 2013-01-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.sancedetem.cz/cs/chci-pomoci/rizika-darcovstvi.shtml>>.

narození, místo trvalého pobytu, číslo občanského průkazu, pořadové číslo.¹⁰¹

Slabým místem je i samotná kontrola veřejných sbírek. Pořadatel každé takové sbírky musí po roce své existence nebo do tří měsíců po ukončení sbírky předložit vyúčtování tomu, kdo sbírku povolil. Vzhledem k tomu, že na těchto úřadech většinou sedí lidé, kteří jsou buď zahlceni svojí vlastní prací a tak nemají čas na kontrolu nebo potřebnou kvalifikaci se kterou by dané problematice rozuměli.

Diskutujícím problémem je také věnování daru předem zvolenému nadačnímu subjektu, jehož prostřednictvím tentýž dárcce získá jak snížení daňového základu, zároveň těmito prostředky podpoří konkrétního obdarovaného, v tomto případě se jedná většinou o rodinného příslušníka. Nejde totiž o nic jiného než dostát svým přáním a ještě na tom vydělat a k tomu nám tady bohužel fungují nadace a nadační fondy, či občanská sdružení.¹⁰² Využít této cesty k zabezpečení soukromých potřeb rodiny může každý, rozdíl je pouze ve způsobu odepisování daru z daňového základu. U právnických osob musí být tento dar vyšší než dva tisíce korun, ale nesmí převyšovat pět procent tohoto daňového základu. U fyzické osoby je dolní hranice daru tisíc korun a maximálně nesmí převýšit deset procent daňového základu.¹⁰³

Důležitým prvkem transparentnosti nadačních subjektů v tomto případě jsou grantová pravidla, která popisují, kdo a s jakým projektem se může stát příjemcem nadačních příspěvků, jak probíhá výběr mezi kandidáty a jaká je kontrola využití prostředků svěřených nadací žadateli. Grantová pravidla jsou stěžejním řídicím dokumentem, jde vlastně o provozní řád nadačního subjektu, podle kterého lze vyhodnotit, zda organizace provádí svou činnost v souladu se svým posláním, bez korupce a za podmínek rovných příležitostí.¹⁰⁴

4.1.1 Diskuze

V případě, kdy eventuálního dárce osloví nadační subjekt o poskytnutí daru, je v tomto případě potřeba si svůj případný příspěvek dobře promyslet a sami si o tomto

¹⁰¹ Srov. BOUČKOVÁ, P., UHL, P. *rizika dárcovství. OPS Sirius* [online]. 2012, [cit. 2013-01-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.sancedetem.cz/cs/chci-pomoci/rizika-darcovstvi.shtml>>.

¹⁰² Srov. BOHATOVÁ, V., KUČERA, J., *Kam nemůže stát, nastrčí nadaci. EKONOM.IHNED.CZ* [online]. 11.7.2002. [cit. 2013-02-18]. Dostupné na WWW: <<http://ekonom.ihned.cz/c1-11789370-kam-stat-nemuze-nastrci-nadaci>>.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Srov. STRÁNSKÝ, J. *Transparentnost a výkaznictví v českých nadacích*. Praha: Vysoká škola ekonomická[online]. 2008, [cit. 2012-11-5]. Dostupné na WWW: <https://www.mvcr.cz/soubor/studie-stransky-pdf.aspx> s. 2.

subjektu zjistit co nejvíce informací. Nahlédnutím do obchodního rejstříku zjistíme celou řadu potřebných informací a z výroční zprávy zjistíme informace o skutečných aktivitách subjektu a také kolik má organizace zaměstnanců, velikost zamýšlených nebo realizovaných projektů, výše obdržených darů.¹⁰⁵

4.2 Analýza dodržování zákonných povinností nadací a nadačních fondů

Vzhledem k faktu, že za nadace i nadační fondy jednají ve skutečnosti fyzické osoby, u nichž se mohou bohužel projevovat i jiné, než jen výhradně kladné povahové vlastnosti, je tedy na místě se zaměřit na analýzu dodržování zákonných povinností ze strany takovéto organizace. Je zřejmé, že v zájmu vytvoření a udržení dobré pověsti konkrétního nadačního subjektu a jeho „finančního zdraví“ je nutná určitá kontrola. Neziskové právnické subjekty je potřeba chránit před zneužitím majetku nadace. Neméně důležitou funkcí dohledu nad nadačními subjekty je také ochrana práv třetích osob – dárců, beneficiářů.¹⁰⁶

Dohled nad nadacemi můžeme najít již v kanonickém právu, jelikož středověcí církevní hodnostáři chtěli mít nad získaným zbožím darováním jedinečnou centralizovanou kontrolu.¹⁰⁷ Dnešní podoba kontroly spočívá v dohlížení na dodržování pravidel zakotvených právními předpisy, ale také ve sledování a kontrole primární vůle zakladatele nadačního subjektu.

Nadační subjekty zejména podporované veřejně musí být přirozeně kontrolovány jednak ze strany veřejné moci, tak samozřejmě ze strany samotné veřejnosti. Další možností dohledu nad řádnou činností nadačních subjektů je dohled ze strany konkrétní nadace či nadačního fondu prostřednictvím dozorčí rady či revizora.

Proto je dohled nad nadačními subjekty rozdělován na dohled soukromý a veřejný.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Srov. BOUČKOVÁ, P., UHL, P. *rizika dárcovství*. OPS Sirius [online]. 2012, [cit. 2013-01-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.sancedetem.cz/cs/chci-pomoci/rizika-darcovstvi.shtml>>.

¹⁰⁶ Srov. BAJEROVÁ, P., *Dohled nad nadacemi*. DP. Brno: Právnická fakulta MU, 2012 s. 8

¹⁰⁷ Srov. HURDÍK, J., TELEČ, I. *Zákon o nadacích a nadačních fondech. Komentář*, s. 45-74.

¹⁰⁸ Srov. RONOVSÁ, K. *Soukromoprávní aspekty nadačního a spolkového práva v Česku, ve Švýcarsku a v Nizozemí*, s. 130.

4.2.1 Soukromý dohled

Soukromý dohled je v kompetenci samotné nadace či nadačního fondu. Dohled soukromý lze dále členit na vnitřní a vnější.

4.2.1.1 Soukromý dohled vnitřní

Vzhledem k tomu, že nadace nebo nadační fondy patří z mnoha důvodů k ekonomicky nestabilním systémům, zřizuje proto zákon dozorčí radu či revizora jakožto vnitřní kontrolní orgán.

V působnosti dozorčí rady nebo revizora je kontrola, přezkum, dohled, upozorňování a zpravodajská činnost.

Činnost dozorčí rady je nejdůležitější při samotné činnosti nadačního subjektu. Jedná se hlavně kontrolu činnosti orgánů nadačních subjektů a sledování, zda jsou zachovány původní představy a záměry zakladatele.

ZNNF v tomto ohledu nabízí preventivními ustanovení, jimiž lze korigovat případná zneužití. Příkladem je zákaz podnikání, omezené nakládání s nadačním jměním, povinnost sestavit roční uzávěrku a případně zajistit její audit nebo zajistit vypracování výroční zprávy a její následné zveřejnění.¹⁰⁹ Výsledkem kontroly je zpráva o výsledcích kontrolní činnosti dozorčí rady nebo revizora.¹¹⁰

4.2.1.2 Soukromý dohled vnější

Vnější dohled probíhá ze strany *zakladatele* samého, pokud ovšem nedošlo ke zřízení nadace či nadačního fondu závětí nebo obecně pokud doposud existuje subjekt či subjekty, který daný nadační subjekt zřídil, či zřídili, dále beneficiářů a dárců.

Postavení zakladatele je v současné právní úpravě zcela oddělena od nadačního subjektu. Toto postavení je zřízeno proto, aby v důsledku zániku nadace nemohl zakladatel svůj vložený majetek získat zpět. Jediným okamžikem, kdy může ovlivňovat činnost nadace je jmenování prvních členů správní a dozorčí rady. Pozoruhodná je ovšem skutečnost, že sám zakladatel se může stát jedním z prvních členů správní či dozorčí rady.

¹⁰⁹ Srov. BAJEROVÁ, P., *Dohled nad nadacemi*. DP. Brno: Právnická fakulta MU, 2012 s. 18-19

¹¹⁰ Srov. HURDÍK, J., TELEČ, I. *Zákon o nadacích a nadačních fondech. Komentář*, s. 140.

Jeho dohlížecí rolí je především v podávání návrhů k soudu na odvolání člena správní rady či člena dozorčí rady, v případě, že o něm nerozhodne samotný nadační orgán ve stanovené lhůtě. Může také navrhnout zrušení nadace.¹¹¹

Dohled *beneficiářů*¹¹² je v české právní úpravě minimalizován na podání návrhu na zrušení nadačního subjektu k soudu.

Dárce, jakožto jakákoliv třetí osoba poskytující dar, má svobodnou vůli se rozhodnout komu a na jaký čel svůj dar poskytne. Proto je v zájmu nadací či nadačních fondů, aby poskytovaly dárčům co nejvíce informací o možném způsobu využití daru, o účelu, ke kterému má dar sloužit. Kontrola tedy spočívá zejména ve vypracování závěrečné zprávy pro dárce o způsobu využití daru a jeho přínosu.¹¹³

4.2.2 Veřejný dohled vnější

Veřejný dohled nad činností nadací a nadačních fondů je většinou uskutečňován orgány státního dohledu, tedy těmi subjekty, kteří nejsou součástí vnitřních orgánů nadačních subjektů.

Kateřina Ronovská k tomuto uvádí, že tento dohled je nezbytný, neboť na rozdíl od jiných korporací zde neexistuje takový nejvyšší orgán, „který by mohl utvářet vůli nadace, vyvažovat pozici výkonného orgánu a mít nad ní určitý dohled.“¹¹⁴ Tedy takový orgán, jakým je valná hromada u akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným. A proto „nezanedbatelnou úlohu pro dohled státu nad nadačními subjekty hrají správci daně, tedy finanční úřady a orgány vedoucí nadační rejstřík – příslušné krajské soudy, příp. Městský soud v Praze.“¹¹⁵

4.2.2.1 Dohled soudu

Soudní dohled je z pohledu všech dohledů nad nadacemi a nadačními fondy nejdůležitější. Pravomoc soudů je v tomto směru zásadní a to již od samého počátku existence nadačního subjektu, neboť teprve zápisem do rejstříku vedeného příslušným soudem, tento subjekt vzniká. Tento soud také posuzuje soulad patřičných dokumentů předkládaných mu osobami, které za uvedený subjekt před jeho vznikem jednají. Kromě

¹¹¹ Srov. BAJEROVÁ, P., *Dohled nad nadacemi*. DP. Brno: Právnická fakulta MU, 2012 s. 14-15

¹¹² Osoby, jimž byl poskytnut nadační příspěvek.

¹¹³ Srov. BAJEROVÁ, P., *Dohled nad nadacemi*. DP. Brno: Právnická fakulta MU, 2012, s. 15

¹¹⁴ Tamtéž, s. 75.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 76.

dalších pravomocí, kdy např. může za podmínek stanovených v § 16 ZNNF jmenovat členy správní rady, může i rozhodnout o zrušení nadace či nadačního fondu. K tomu může přistoupit z důvodů vymezených v § 7 odst. 4 až 6 ZNNF, tedy např. v případě, když nadační jmění nepřináší trvale žádný výnos a nadace nemá jiný majetek a nemůže tak plnit účel, pro který byla zřízena. Nebo v případě, kdy nadace nebo nadační fond při své činnosti závažným způsobem nebo opakovaně porušuje tento zákon, nadační listinu nebo statut.

Je třeba si ale uvědomit, že jsou soudy činné až ve chvíli, kdy obdrží konkrétní návrh. Ve veřejném zájmu nemají oprávnění jednat.

Nejen civilní soudnictví však může zasahovat do fungování nadačních subjektů. Jednak vzhledem k tomu, že za takový subjekt jednájí fyzické osoby, mohou se tyto dostat do střetu se zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a to zejména dle § 220 tedy porušení povinnosti při správě cizího majetku nebo podvodem dle § 209 tohoto zákona.

Ovšem i samotná nadace či nadační fond se mohou v této souvislosti dopustit trestného činu, neboť zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim pamatuje na situace, kdy byl jménem právnické osoby spáchán protiprávní čin. Dle § 7 tohoto zákona se trestnými činy pro účely tohoto zákona rozumí zločiny nebo přečiny uvedené v trestním zákoníku, přičemž tyto trestné činy jsou zde vyjmenovány. Patří mezi ně např. provozování nepoctivých her a sázek (§ 213 trestního zákoníku), podílnictví (§ 214 trestního zákoníku), podílnictví z nedbalosti (§ 215 trestního zákoníku), legalizace výnosů z trestné činnosti (§ 216 trestního zákoníku), legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti (§ 217 trestního zákoníku), ale např. i trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby (§ 240 trestního zákoníku) či trestný čin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění (§ 254 trestního zákoníku).

Důsledkem takového jednání pak může být mimo jiné i zrušení příslušného nadačního subjektu soudem.

4.2.2.2 Dohled finančního úřadu

Nadace a nadační fondy jsou mimo jiné i součástí finančního práva, ve kterém finanční úřady vystupují v roli správce daně se všemi právy a povinnostmi s touto

funkcí spojenými.¹¹⁶ Finanční úřady obdobně jako u jiných subjektů i u nadací a nadačních fondů provádějí kontrolu řádného vedení účetnictví a dodržování souvisejících předpisů.

Byť nadační subjekty neslouží primárně ke generování zisku, přesto v určité míře mohou podnikat. Dále pak jsou příjemci darů ze strany rozličných subjektů a současně finanční prostředky následně poskytují dalším osobám. A proto je nezbytné tento aspekt jejich činnosti podrobovat kontrole tak, jako je prováděna u jiných subjektů.

Další obdobnou povinností pro nadace a nadační fondy je nutnost vést účetnictví a to v souladu se zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví a následně zpracovávat účetní závěrku, jež musí být u nadací obligatorně ověřena auditorem. Příslušný finanční úřad pak provádí daňovou kontrolu a tím pádem i dohlíží na účetnictví kontrolovaného subjektu.

4.2.2.3 Notářský dohled

Za notářský dohled lze považovat sepsání notářského zápisu ve smyslu ustanovení § 62 a následujících zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů. Jeho úkolem pak je zabezpečit, aby byly splněny všechny zákonné podmínky stanovené pro obsah a formu takového zakládajícího dokumentu, který je zapotřebí pro založení nadace či nadačního fondu.

4.2.3 Dohled veřejnosti

Usnadňujeme lidem se zapojit do filantropie třeba pomocí DMS¹¹⁷, ale zároveň bychom jim neměli brát zodpovědnost, kterou by za darování měli mít. Jen tak bude mít smysl. Proto by mělo docházet k větší kontrole nadačních subjektů ze strany veřejnosti.

Důležitou okolností veřejné kontroly je povinnost nadace či nadačního fondu vypracovávat a zveřejňovat výroční zprávu, jejíž přílohou je povinně roční účetní závěrka ověřená auditorem. Vzhledem k tomu, že výroční zprávy obsahují či alespoň by obsahovat měly komplexní pohled na majetkové poměry nadačního subjektu a jeho činnost, může si každý sám učinit úsudek o tom, jak tento subjekt funguje a zda je tedy

¹¹⁶ Srov. BAJEROVÁ, P., *Dohled nad nadacemi*. DP. Brno: Právnická fakulta MU, 2012.s. 13

¹¹⁷ Dárcovská SMS

užitečný a transparentní. To pak může být následně využito při úvaze o případné podpoře takové nadace či nadačního fondu.

Nadace a nadační fondy vypracovávají výroční zprávu ve lhůtě stanovené správní radou či statutem nadačního subjektu. Další nutnou podmínkou pro to, aby výroční zpráva vůbec mohla splnit svoji funkci je její zveřejnění, resp. odevzdání do sbírky listin u rejstříkového soudu. „Nejzazší možná lhůta ke zveřejnění výroční zprávy je zákonem stanovena na šest měsíců po skončení hodnoceného období, který je zpravidla předchozí kalendářní rok.“¹¹⁸ Rejstříkovým soudem může být účetní jednotce uložena pokuta za nezveřejnění účetní závěrky až do výše 20 000 Kč.

4.3 Naplněnost sbírky listin výročními zprávami

Zákon o nadacích a nadačních fondech v § 26 odst. 2 stanoví, že každý má právo nahlížet do výročních zpráv a činit si z nich opisy a výpisy. To ale nelze uskutečnit, aniž by výroční zpráva nebyla vypracovaná a zveřejněna ve sbírce listin u příslušného rejstříkového soudu.

Obsahem výroční zprávy by měl být přehled veškeré činnosti nadace či nadačního fondu za dané období a její vyhodnocení. Nedílnou součástí výroční zprávy by také měl být přehled majetku nadačního subjektu, údaje o závazcích, seznam osob, které poskytly dar v hodnotě vyšší než 10 000 Kč, dále přehled o použití majetku, údaje o osobách, jimž byly poskytnuty příspěvky v hodnotě vyšší než 10 000 Kč a zhodnocení jejich využití. Další obsahovou záležitostí výroční zprávy je zhodnocení základních údajů uvedených v roční účetní závěrce a výrok auditora doplněný informacemi z jeho zprávy.

Je třeba také výroční zprávu chápat jako prostředek prezentace nadačního subjektu a seznámení s ním ostatní veřejnost, popř. potencionální dárce.

Je jednoznačné, že tento fakt může některým nadačním subjektům činit obtíže, jak dokazuje následující přehled.

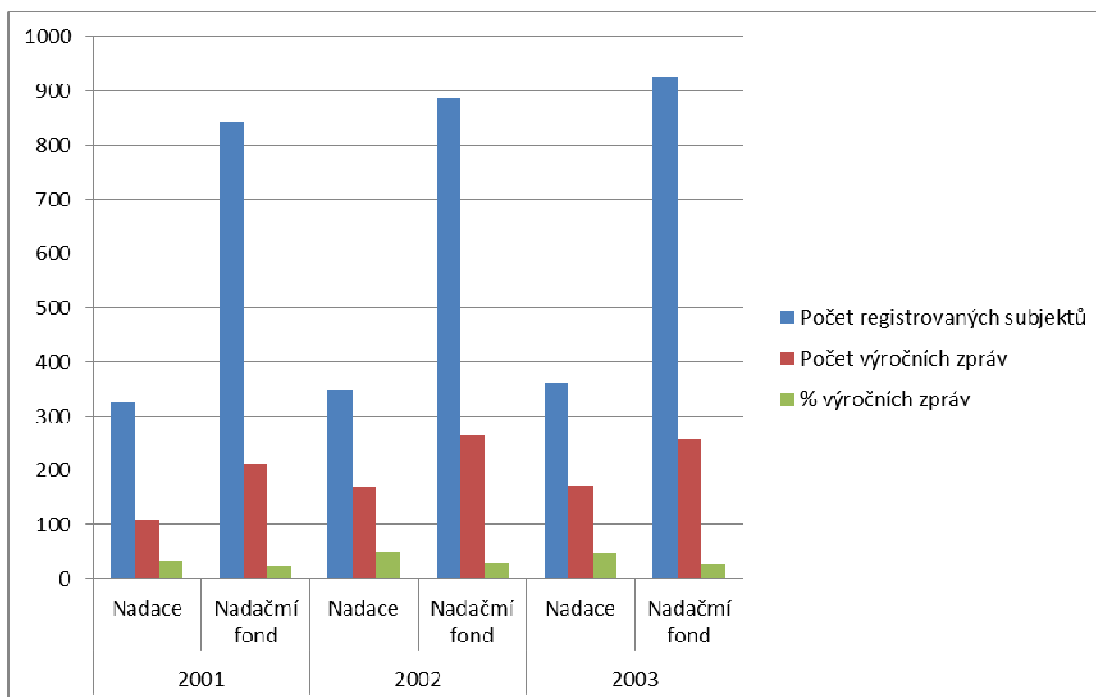
Následující výsledky jsem čerpala ze studie *Koncepce zveřejňování výročních zpráv neziskovými organizacemi* Centra pro výzkum neziskového sektoru (CVNS). Dalším zdrojem jsou výsledky veřejného ochránce práv z jeho *Zprávy o šetření*

¹¹⁸ Srov. BAJEROVÁ, P., *Dohled nad nadacemi*. DP. Brno: Právnická fakulta MU, 201, s. 13.

veřejného ochránce práv – výzkum naplněnosti sbírky listin a tiskové zprávy Nejvyššího kontrolního úřadu *Postihování správních deliktů podle zákona o účetnictví je neúčinné*.

Výsledky těchto šetření jsem podpořila vlastním zkoumáním, které je podrobně popsáno v závěru této podkapitoly.

Graf č. 1: Odevzdané výroční zprávy nadací a nadačních fondů do sbírky listin rejstříkového soudu v letech 2001 - 2003¹¹⁹

Zdroj: PROUZOVÁ, Z. *Výroční zpráva jako nástroj veřejné kontroly nestátních neziskových organizací*.

Z tiskové zprávy Nejvyššího kontrolního úřadu ze dne 11.2.2013¹²⁰ je patrné, že právní úprava týkající se postihování správních deliktů podle zákona o účetnictví je neúčinná. Z výsledku kontroly je jasné, že povinnost zakládat určené dokumenty do sbírky listin neplní drtivá většina podnikatelských subjektů. Podle testovací verze softwaru, se kterou momentálně pracuje Generální finanční ředitelství, nezveřejnilo

¹¹⁹ PROUZOVÁ, Z. *Výroční zpráva jako nástroj veřejné kontroly nestátních neziskových organizací*. Diplomová práce. Brno: ESF MU, 2005. In: CNS - CENTRUM PRO VÝZKUM NEZISKOVÉHO SEKTORU. *Koncepce zveřejňování výročních zpráv neziskovými organizacemi*. 2006, Dostupné z WWW: <http://www.e-cvns.cz/soubory/Koncepce_zverejnovani_VZ_NO.pdf>, s. 11.

¹²⁰ NEJVYŠŠÍ KONTROLNÍ ÚŘAD, *Postihování správních deliktů podle zákona o účetnictví je neúčinné*. Tisková zpráva. [online]. 11.2.2013 [cit. 2013-03-01]. Dostupné na WWW: <<http://www.nku.cz/cz/media/postihovani-spravnich-deliktu-podle-zakona-o-ucetnictvi-je-neucinne-id6314/>>.

ve sbírce listin účetní závěrku nebo výroční zprávu za rok 2008 celkem 70 % podnikatelských subjektů, za rok 2009 pak 73 % a za rok 2010 už 81 % subjektů.¹²¹

Mezi další neméně zajímavé zprávy týkající se bezprostředně tématu diplomové práce bylo vydání *Zprávy o šetření veřejného ochránce práv – výzkum naplněnosti sbírky listin z 30.1.2013*¹²². Veřejný ochránce práv ve své zprávě uvádí zjištěné výsledky stavu a rozsahu naplněnosti sbírky listin obchodního rejstříku. Toto šetření proběhlo z vlastní iniciativy ombudsmana v souladu s ustanovením § 18 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv a následně.

Prvním zjištěním bylo, že míra naplněnosti sbírky listin všemi účetními závěrkami od všech aktivních právnických osob je velmi nízká, pouze 28%. Ukazuje tedy na to, že více než dvě třetiny účetních závěrek, které měly být dle zákona dodány, ve sbírce listin chybí. „Jen 9% podnikatelských subjektů dodalo účetní závěrku za každý rok své podnikatelské činnosti.“¹²³

Dalším zjištěním bylo, že rejstříkové soudy nejsou vybaveny dostatečně účinnými právními instrumenty k vymáhání plnění donucujících ustanovení zákona, jakož ani odpovídajícím personálním a materiálním zabezpečením.¹²⁴ Přičemž k tomu ombudsman navrhuje vytvoření počítačového softwaru, který by část práce zaměstnanců soudů odvedl a zároveň by průběžně generoval seznam chybějících dokladů ve sbírce listin, v ideálním případě i výzvy po uplynutí lhůty k doložení účetní závěrky do sbírky listin a automaticky je odesílal do datové schránky subjektů.

Některé soudy v této souvislosti volají, aby nedodržení zákonných povinností bylo důvodem pro zrušení subjektu z moci úřední.¹²⁵

Podíváme-li se na výsledky průzkumu naplněnosti sbírky listin obchodního rejstříku a rejstříků právnických osob dokumenty, kterými měly v letech 1996 – 2010 dokládat své hospodaření detailně, zjistíme, že nadační subjekty doložily 46% ze všech

¹²¹ Srov. NEJVYŠŠÍ KONTROLNÍ ÚŘAD, Postihování správních deliktů podle zákona o účetnictví je neúčinné. Tisková zpráva. [online]. 11.2.2013 [cit. 2013-03-01]. Dostupné na WWW: <<http://www.nku.cz/cz/media/postihovani-spravnich-deliktu-podle-zakona-o-ucetnictvi-je-neucinne-id6314/>>. 22.

¹²² VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. *Zprávy o šetření veřejného ochránce práv – výzkum naplněnosti sbírky listin*. Tiskový zpráva [online]. 10.10.2012 [cit. 2013-02-02]. Dostupné na WWW: <<http://www.ochrance.cz/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2013/jen-tretina-podnikatelu-plni-povinnosti-vuci-obchodnimu-rejstriku-na-ostatni-je-stat-z/>>.

¹²³ Tamtéž. s. 24.

¹²⁴ Tamtéž. s. 24.

¹²⁵ Tamtéž. s. 24.

účetních závěrek, které měly být dodány.¹²⁶ Tato čísla potvrzuje i mé šetření naplněnosti sbírky listin nadačních subjektů.

¹²⁶ Srov. VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. *Zprávy o šetření veřejného ochránce práv – výzkum naplněnosti sbírky listin*. Tiskový zpráva [online]. 10.10.2012 [cit. 2013-02-02]. Dostupné na WWW: <<http://www.ochrance.cz/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2013/jen-tretina-podnikatelu-plni-povinnosti-vuci-obchodnimu-rejstriku-na-ostatni-je-stat-z/>>. s. 26

5 DODRŽOVÁNÍ ZÁKONNÝCH POVINNOSTÍ U NADACÍ A NADAČNÍCH FONDŮ

Cílem následujícího šetření byla naplněnost sbírky listin výročními zprávami u nadací a nadačních fondů se sídlem v jižních Čechách, vedené tedy u Krajského soudu v Českých Budějovicích. Výsledkem by mělo být potvrzení výše uvedených závěrů CVNS, veřejného ochránce práv a Nejvyššího kontrolního úřadu.

5.1 Dodržování zákonných povinností u nadací a nadačních subjektů vedených u Krajského soudu v Českých Budějovicích

U všech aktivních nadačních subjektů vedených u Krajského soudu v Českých Budějovicích jsem provedla faktickou kontrolu naplněnosti sbírky listin výročními zprávami prostřednictvím portálu JUSTICE, který spravuje Ministerstvo spravedlnosti¹²⁷. Webové rozhraní tohoto portálu ve vyhledávacím okně nabízí vyhledávání, buď dle konkrétního subjektu známe-li identifikační číslo subjektu nebo prostřednictvím slova „nadace“, resp. „nadační fond“. Tak lze docílit toho, že nám vyhledávač nabídne všechny registrované nadace či nadační fondy z celé České republiky k hledanému datu. Přes aplikaci „upravit hledání“ můžeme nalezené výsledky konkretizovat dle předem určených parametrů. V mém případě jsem zadala, že chci konkrétně výsledky hledání (všechny nadace či nadační fondy) vedené u Krajského soudu v Českých Budějovicích.

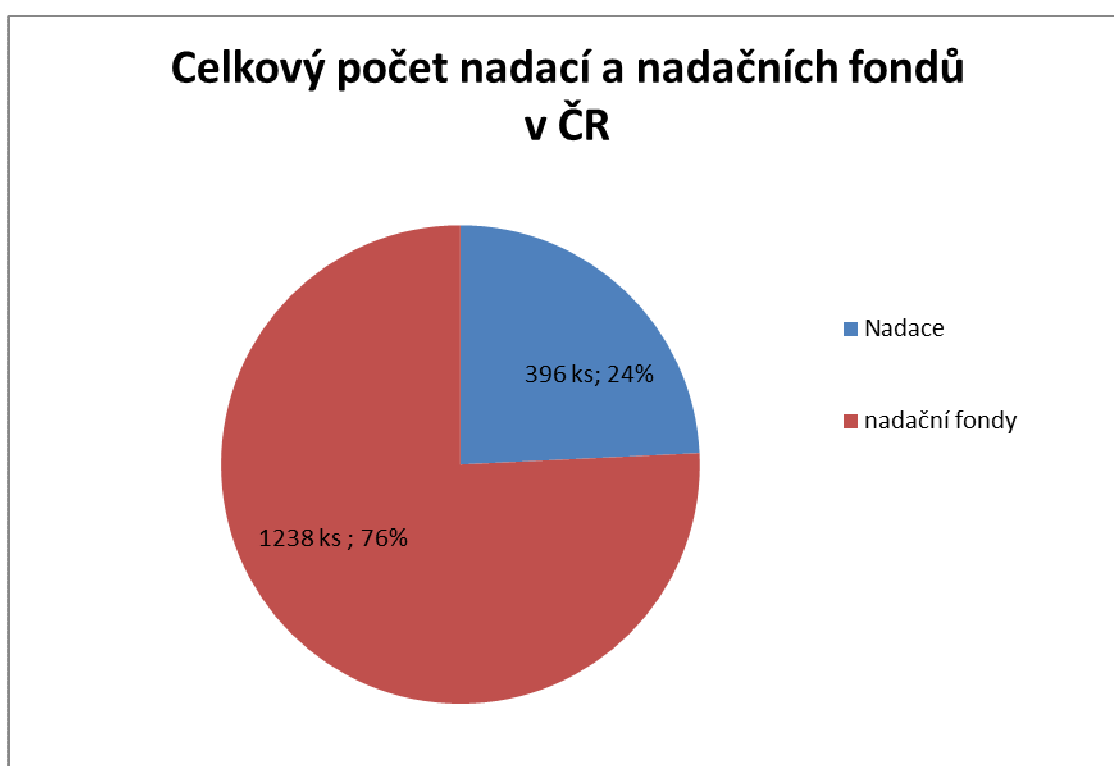
Nejprve jsem zjistila kolik je tedy k hledanému datu registrovaných nadací či nadačních fondů, ty jsem nejprve rozdělila dle počtu vedení u jednotlivých rejstříkových soudů a následně jsem se zaměřila na nadační subjekty vedené u Krajského soudu v Českých Budějovicích. Zanalyzovala jsem u nich naplnění sbírky listin výročními zprávami. Docílila jsem toho tak, že jsem každou nadaci či nadační fond musela rozkliknout ikonu přes ikonu „Sbírka listin“, která je uvedena u každé právnické osoby, tedy i u nadací a nadačních fondů. Rozkliknutím na tuto ikonu lze přehledně získat informaci, zda příslušný subjekt zaslal na soud výroční zprávu, který ji pak následně zveřejnil. V rámci průzkumu jsem zohledňovala naplněnost sbírky listin výročními zprávami, pokud subjekt doložil všechny výroční zprávy včetně výroční

¹²⁷Dostupné na WWW: <<http://justice.cz>>.

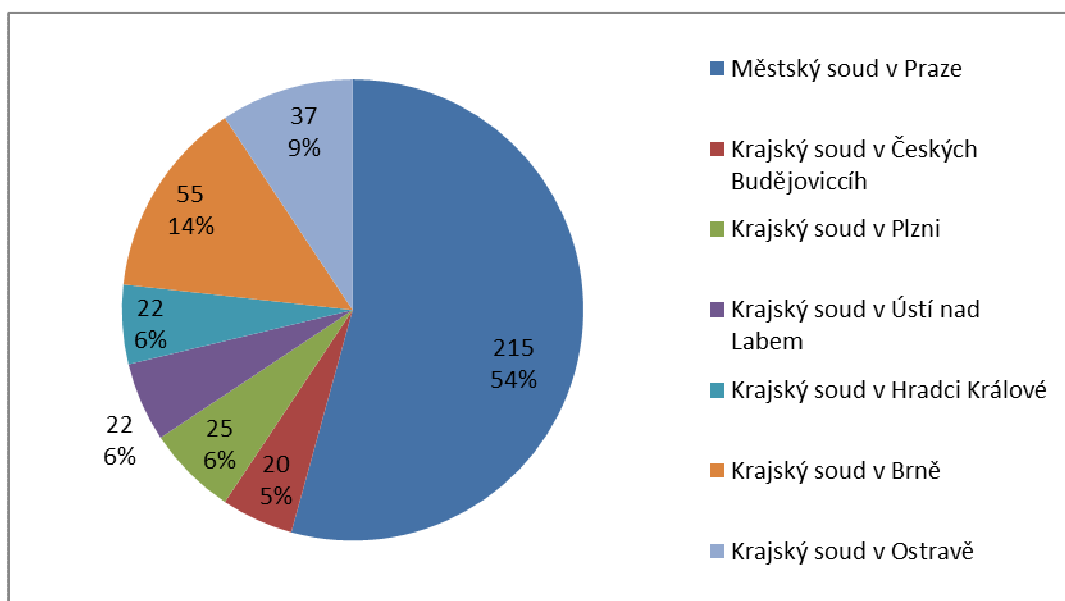
zprávy za rok 2011. Nahlédla jsem tedy tímto způsobem do sbírky listin celkem u 106 nadačních subjektů. Vyhodnocení shromážděných dat jsem provedla po přenesení do počítačového programu Microsoft Excel a vytvořila k výsledkům následující grafy.

Výsledkem šetření je, že obchodní rejstřík obsahoval ke 21.3.2013 informace o 396 nadacích a 1238 nadačních fondech, jak dokládá Graf č. 2. Rozdělené nadační subjekty na nadace a nadační fondy dle vedených příslušnými rejstříkovými soudy, dokládá Graf. č. 3 a Graf. č. 4

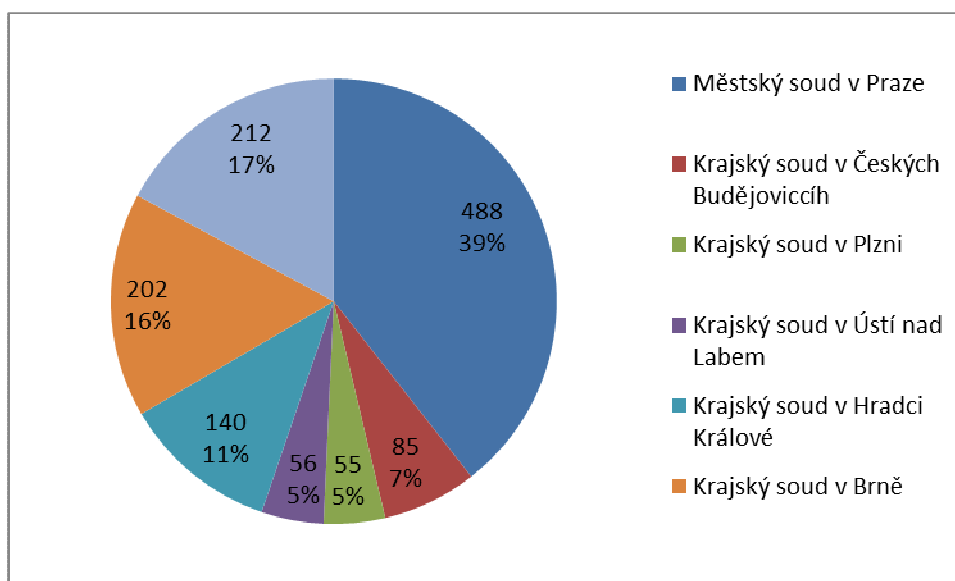
Graf č. 2: Celkový počet nadací a nadačních k 21.3.2013

Graf č. 3: Počet vedených nadací dle příslušných rejstříkových soudů

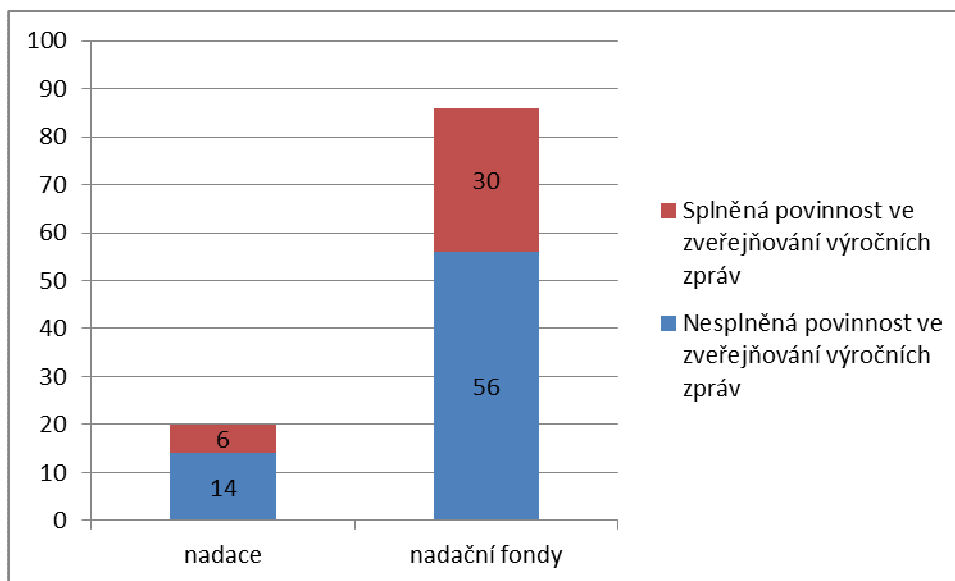

Graf č. 4: Počet vedených nadačních fondů dle příslušných rejstříkových soudů

Dále výsledkem zjištění je, že svou informační povinnost za celé roky své existence plní z celkového počtu 106 nadací a nadačních fondů pouze 35,8% z nich. Konkrétně plní pravidelně svou zákonnou povinnost ve zveřejňování výročních zpráv 37,2% nadačních subjektů z celkového počtu 20 nadací a 30 % z celkového počtu 86 nadačních fondů, viz Graf. č. 5.

Graf č. 5: Přehled o počtu nadačních subjektů, které zveřejňují pravidelně své výroční zprávy

5.1.1 Diskuze

Z výše uvedeného lze tedy říci, že je zřejmé, že existují poměrně značné a široké možnosti dohledu nad tím, jak nadace a nadační fondy dodržují své povinnosti. Tyto povinnosti lze rozdělit následovně: jednak se jedná o dodržování vůle zřizovatele zachycené v nadační listině a statutu, tedy konkrétně stanovených činností v obecně prospěšném zájmu, jednak o dodržování požadavků na transparentnost jednání konkrétního nadačního subjektu, spočívajícím zejména v řádném vypracovávání výroční zprávy, jejíž přílohou je účetní závěrka, případně je-li k tomu onen subjekt dle ZNNF povinován, ověřená auditorem. Současně je samozřejmě nezbytné dodržování i veškerých dalších povinností. Oba tyto aspekty jsou podle mého mínění spolu nerozlučně provázané, neboť opomenutí jednoho z nich by mohlo vést ke znevěrohodnění celé činnosti nadace či nadačního fondu v očích veřejnosti.

Stěžejním však je výroční zpráva spolu s její přílohou, účetní závěrkou, neboť ta může, je-li zpracována kvalitně, vypovědět prakticky vše o činnosti nadačního subjektu v daném roce. Důležité je zejména to, že o oné činnosti vypovídá či by vypovídat měla zcela objektivně, zejména formou jednoznačných údajů o veškerých finančních tocích, příjmech a výdajích včetně nákladů, vynaložených na chod nadace či nadačního fondu. Takový realistický pohled na věc má dle mého názoru potenciál být

mnohem užitečnější a objektivnější, než rozličné public relations aktivity v médiích, jež ovšem nelze v žádném případě podceňovat.

Problémem při získávání potřebných informací zveřejňovaných ve výročních zprávách je, že její uživatelé nejsou schopni rozeznat, jestli informace obsažené ve výroční zprávě jsou opravdu pravdivé a jestli nezisková organizace náhodou neskryvá informace, které jsou pro jejich rozhodování důležité. Řešením by mohlo být, kdyby významný donátor před rozhodnutím o podpoře vyvinul na nadační organizaci tlak, aby mu umožnila si informace zveřejněné ve výroční zprávě ověřit, avšak naprostá většina běžných uživatelů takovou možnost nemá.¹²⁸

Dle výše uvedeného je zřejmé, že současný stav značného ignorování plnění zákonných povinností ze strany nadací a nadačních fondů do značné míry odráží celkový obraz vnímání nadačních subjektů ve společnosti jak ze strany státu jako dozorujícího orgánu, tak také ze strany nadací a nadačních fondů jako takových. Není dle výsledku tomu jinak u nadací a nadačních fondů v Jihočeském kraji.

Je nepochybné, že pro přehlednost a možnost posouzení činnosti nadačního subjektu v určitém časovém horizontu by bylo užitečné jednak striktně vyžadovat zveřejňování výročních zpráv, jednak nesplnění této povinnosti bezodkladně sankcionovat. Za úvahu by proto stálo, zda by nebylo účinné zvýšení pokuty za nesplnění své povinnosti o desetinásobek nebo dle procentuální výše vypočítané z celkového objemu nadačního jmění, který by příslušný rejstříkový soud konkrétnímu nadačnímu subjektu vyměřil.

5.2 Etický kodex nadací a nadačních fondů

V neposlední řadě bych také chtěla zmínit další nástroj, který by mohl pomoci vzbudit větší důvěryhodnost a transparentnost u nadací a nadačních fondů. Protože nejen na základě právních norem společnost funguje.

Tímto nástrojem je přihlášení se nadačního subjektu k dodržování Etického kodexu nadací a nadačních fondů, který ale není závazný pro všechny fungující nadační subjekty. Dodržují jej pouze nadace nebo nadační fondy, které se sdružují v Asociaci

¹²⁸ CENTRUM PRO VÝZKUM NEZISKOVÉHO SEKTORU. *Koncepce zveřejňování výročních zpráv neziskovými organizacemi*. [online]. 2006. [cit. 2013-03-05]. Dostupné na WWW: <http://www.ecvns.cz/soubory/Koncepce_zverejnovani_VZ_NO.pdf> , s. 5.

nadací nebo v Asociaci nadačních fondů při Fóru dárců a k tomuto Kodexu se tak dobrovolně zaváží.

Jednou z podmínek členství v Asociacích je právě přijetí dokumentu *Pravidla etického chování nadací nebo nadačního fondu* jako základního principu fungování samotné nadace nebo nadačního fondu.

Výčet etických principů, kterými by se měly nadace nebo nadační fondy při svém provozu řídit:

- Používání svých prostředků na obecně prospěšný účel, pro které byly zřízeny
- Dodržování principu rozdělování nadačních příspěvků třetím osobám
- Minimalizování nákladů na svoji vlastní administrativu
- Hospodaření s majetkem jim svěřený zakladateli a dárci tak, aby byl trvalým a pokud možno i rostoucím zdrojem dalších příjmů
- Seznámení veřejnosti se svými statuty a grantovými pravidly
- Vedení řádného účetnictví, zajištění vyjádření nezávislého auditora/revizora
- Zveřejňování výročních zpráv
- Jasně dodržování definovaných poslání, cílů a programů
- Dodržování etických pravidel pro udělování nadačních příspěvků a zpětná kontrola řádného využití
- Minimalizace nákladů na správu
- Zachovávání morálního kreditu členů správních a dozorčích orgánů
- Ochrana intelektuálních hodnot vložené žadatelem do předložených projektů
- Ochrana osobních údajů žadatelů
- Informování o své činnosti prostřednictvím pravidelně vydávaných zpráv
- Řádná evidence přijatých darů a poskytnutých příspěvků
- Projevování úcty a vážnosti ve vztahu k zakladatelům a dárcům

- Respektování projevené vůle a přání dárců (pokud to ovšem není v rozporu se zákonem)
- Informování dárce o skutečnostech, které se vztahují k jeho osobě, jsou-li použity v dokumentech vydávaných nadací nebo nadačním fondem
- Dojednávání s dárce formu uveřejnění ve výroční zprávě
- Řádné spravování svého majetku a usilování o jeho zajištění do budoucnosti
- Volba etických prostředků k propagaci své činnosti
- Přebírání zodpovědnosti za celkový obraz a vývoj neziskového sektoru¹²⁹

5.2.1 Diskuze

Tyto etické principy nejsou, jak už jsem uvedla, bohužel nijak právně závazné pro všechny nadační subjekty, ale závazné pouze pro členy jedné z Asociací.

Ale nejen právní, ale i etické normy mají svůj význam při dodržování morálního chování ve společnosti. Etické normy jsou závazné, ale ne vynutitelné jako právní normy. Otázkou je, zda by bylo vůbec přínosné pro nadační sektor nebo veřejnost zákonné přijetí těchto principů jako jednu z podmínek pro vznik, popř. celkové fungování nadace či nadačního fondu.

Domnívám se totiž, že sdružení Fórum dárců, jakožto jediná organizace v České republice, která pracuje na budování a rozvoji dárcovství má své nezastupitelné místo i bez zákonného zakotvení. A nadace nebo nadační fond, jež bude mít potřebu ukázat veřejnosti, že její úmysly jsou transparentní a morálně odůvodnitelné, bude se k těmto principům hlásit i bez povinnosti.

Přesto je diskutabilní, zda se potenciální dárce vůbec dostane k informaci, že konkrétní nadace či nadační fond, kterému by chtěl přispět, se přihlásil k dodržování těchto etických principů a tím pádem by mohl patřit mezi serióznější nadační subjekty, pokud to ovšem nebude mít uvedené na svých webových stránkách. Z oficiálních dokumentů se o této informaci nedovíme. Jedinou možností pro dárce je tedy více pátrat

¹²⁹Srov. FÓRUM DÁRCŮ. *Principy etického chování*. [online]. 2002 [cit. 2013-02-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.donorsforum.cz/sluzby-a-projekty/asociace-nadacnich-fondu.html>>.

přímo na stránkách Fóra dárců, kde jsou uvedené všechny nadační subjekty, jež se k etickým principům zavázaly. Upřímně si myslím, že většina drobných dárců tuto možnost pomine.

Nejen porušení práva, ale i porušení etických principů by mělo být sankcionováno. Otázkou je, jak bychom toho docílili, pakliže nemáme nikde právně upravené dodržování a následné vymáhání těchto etických principů.

.

5.3 Důvěryhodnost nadačních subjektů – míra dobročinnosti v České republice

Neméně důležité pro celé fungování nadačního sektoru je důvěryhodnost nadačních subjektů. V kapitole *Příklady zneužití* jsem uvedla případy nejen protiprávního jednání nadací či nadačních fondů. Tyto příklady mohou být jedním z důvodů, kdy nadační sektor může přicházet o důvěru veřejnosti.

Při posuzování toho, jaký je obraz nadací a nadačních fondů ve společnosti, jak je jejich činnost veřejností, tedy těmi, kteří mohou být jak v pozici dárců, tak beneficentů těchto právnických osob, vnímána, je dle mého názoru třeba hledět na vztah veřejnosti k podpoře charity a k neziskovým organizacím v jejich komplexnosti.

Koncepce dárcovství obecně vychází z principu pečlivého výběru cíle své dobročinnosti. Dárce by měl pečlivě vybírat, jakému nadačnímu subjektu svůj dar poskytne, tak aby neměl obavu z toho, že jeho dobrá vůle bude zneužita. Obecně se dá říct, že čím transparentnější činnost nadačního subjektu je, tím větší důvěru vyvolává u potencionálních dárců.

Podkladem pro tuto podkapitolu byly výsledky dalšího výzkumu Centra pro výzkum neziskového sektoru. Výzkum autorek Marie Hladké a Terezy Šinkýřové s názvem *Dárcovství v očích veřejnosti* se zabývá tématem filantropie a dárcovství - nahlédnutí do hodnotového a postojového chápání tohoto jevu u občanů České republiky. Cílem rozsáhlého výzkumu bylo získat ekonomické údaje o počtu, četnosti a výši darů, které jednotlivci poskytují.¹³⁰

Autorky došly k závěru, že celkový vztah obyvatel České republiky k dobročinnosti, respektive k dárcovství, lze v celoevropském srovnání označit za spíše podprůměrný, kdy „přibližně každý pátý občan České republiky dává peníze na charitativní účely. Toto číslo zaostává za průměrem zemí střední Evropy, kde podíl lidí přispívajících na tyto účely je přibližně 36%, průměr všech zkoumaných zemí je necelých 28 %.

Většina obyvatel České republiky se na charitě nepodílí, ať už z důvodu toho, že si pomoc nemůže dovolit (33,4 %) nebo se o charitu nezajímá (26,7 %). Větší nezájem o charitu v rámci celého průzkumu vyjadřují už jen Turci.¹³¹

¹³⁰ Srov. HLADKÁ, M., ŠINKYŘÍKOVÁ, T. *Dárcovství v očích veřejnosti*. Brno: Společnost pro studium neziskového sektoru, 2009, s. 2.

¹³¹ Srov. Tamtéž. s. 2.

Domnívám se, že tento nepřilíš lichotivý stav je do jisté míry stále ještě způsoben dlouhodobým přerušáním tradice dobročinnosti, která na území nynější České republiky bezesporu byla v důsledku panování komunistického režimu. Ten ze samé své podstaty potlačoval samostatnou iniciativu občanů ve všech směrech, tedy i co se projevů filantropie týče.

Současně je však třeba poukázat na zajímavý fenomén, a to ten, že Češi dokáží svoji dobročinnost projevit tehdy, kdy je situace takříkajíc opravdu vážná: „Na první příčku žebříčku se Česká republika dostává svou ochotou pomoci při katastrofách (50 % oproti evropskému průměru 20 %).“¹³²

Také lze obecně náš vztah k neziskovým organizacím označit za kladný. Dle realizovaného výzkumu vnímá veřejnost činnost neziskových organizací kladně, s tím, že činnost neziskových organizací je pro společnost potřebná. Proto si myslí, že je správné tyto subjekty finančně podporovat. S finanční podporou „z celkově dotázaných 359 respondentů zcela souhlasí nebo spíše souhlasí 318 respondentů, tedy 88,6 % všech dotázaných.“¹³³

Velmi vypovídajícím pak je dle mého názoru fakt, že s tvrzením: *Neziskové organizaci bych rád/a poskytl/a dar, kdybych mohl/a použití peněz zkontrolovat* „302 respondentů (84,1 %) zcela souhlasí nebo spíše souhlasí (...). Jedna třetina těchto respondentů se však dále domnívá, že je potřebným lépe pomoci přímo než prostřednictvím neziskové organizace, protože ta spotřebuje část zdrojů na režijní náklady.“¹³⁴

Nedůvěru v neziskové organizace pak vyjádřilo poměrně málo respondentů, kdy s tvrzením: *Nevěřím neziskovým organizacím, proto jim žádný dar neposkytnu* „81,6 % respondentů spíše nebo zcela nesouhlasí. Tedy jejich nedůvěra v neziskové organizace není na takové úrovni, aby nebyli ochotni poskytnout dar. Naopak nedůvěru v neziskové organizace spojenou s neochotou darovat vyjádřilo 10,9 % respondentů.“¹³⁵

Současně respondenti tohoto výzkumu jednoznačně (zhruba 92%) vyjádřili svůj názor v tom smyslu, že dobročinnost je stále potřebná i v dnešní době a není přežitkem z minulých století.

¹³² HLADKÁ, M., ŠINKYŘÍKOVÁ, T. *Dárcovství v očích veřejnosti*. Brno: Společnost pro studium neziskového sektoru, 2009, s. 7.

¹³³ Tamtéž, s. 7.

¹³⁴ Tamtéž, s. 7.

¹³⁵ Tamtéž, s. 9.

Poněkud složitější však byl postoj k tvrzení: *O lidi, kteří potřebují pomoc, se má postarat stát, na to přece platíme daně.* „Zde se 46 respondentů (tj. 12,8 %) vyjádřilo pro úplný souhlas, úplný nesouhlas i vyhýbání se odpovědi, tedy využití možnosti „nevím“. Celkové skóre souhlas versus nesouhlas pak vypadá asi 40:47.“¹³⁶ I toto podle mého názoru může souviset s výše zmíněným vlivem bývalého režimu.

Současně však z výše uvedeného vyplývají i pozitivní skutečnosti a to fakt, že nezanedbatelná část veřejnosti chápe, že podpora organizací působících pro konání dobročinnosti je stále aktuální. Z toho kupříkladu plyne, že ne vše je ochotna či vůbec schopna zajišťovat veřejná moc. Velmi důležité je i to, že pouze velice malá část dotazovaných vyjádřila naprostou nedůvěru v neziskové organizace a tedy se to samozřejmě týká nadací a nadačních fondů.

Fyzické či právnické osoby, které přispívají nadačním subjektům tak činí v dobré víře, že jejich darované prostředky poslouží ušlechtilé věci. Toto konstatování však nemůže rozhodně vést k závěru, že tento stav je neměnný. Naše smýšlení je totiž bezesporu neustále ovlivňováno každodenními zkušenostmi a ovšem i médii. V tomto směru rozhodně mnohé okolnosti mohou přispívat k tomu, že by zmíněná důvěra značné části veřejnosti mohla být vážně ohrožena.

¹³⁶ HLADKÁ, M., ŠINKYŘÍKOVÁ, T. *Dárcovství v očích veřejnosti*. Brno: Společnost pro studium neziskového sektoru, 2009, s. 10.

6 ZÁVĚR

Na tomto místě chci shrnout poznatky, jež jsem získala během tvorby této diplomové práce a zhodnotit cíle, k nimž jsem dospěla.

Úkolem každé nadace a nadačního fondu je efektivní správa majetku a maximalizace výnosu a tento výnos jasně a strategicky poskytovat na prospěšné a potřebné aktivity. Nadace a nadační fondy tvoří nedílnou součást spektra neziskových společností v České republice a to díky svému specifickému postavení vyplývající ze samého opodstatnění jejich existence. Jejich význam, respektive význam jejich činnosti, spočívá nejen v poskytování pomoci těm subjektům, které takovou pomoc potřebují, a nedostává se jim jí v míře dostatečné od veřejné moci, ale dle mého názoru je přínosem i pro ty, kteří nadační subjekty podporují.

Cílem diplomové práce bylo zmapování slabých míst objevujících se v souvislosti s činnostmi nadací a nadačních fondů v etickém a právním kontextu a toto zmapování podpořit empirickým zjištěním a dalšími výzkumy jiných autorů. Slabým místem jak jsem již uvedla v kapitole podkapitola *Příklady zneužití* je jednoznačně zakládání zejména nadací za účelem ukrytí majetkových hodnot do nadací a následnému vyvádění ve prospěch zřizovatelů a související nedodržování zákonných povinností v podobě vypracování a následné zveřejňování výročních zpráv a nedostatečná kontrola dodržování těchto zákonných povinností, což dokládá podkapitola *Dohled veřejnosti*.

Jsem přesvědčena, že nezištná pomoc, spočívající v pomoci potřebným je v konečném důsledku prospěšná i tomu, kdo takovou pomoc poskytuje – a není podstatné, je-li ten, kdo onu pomoc poskytuje, v pozici zakladatele nadace či nadačního fondu, členem jeho statutárního orgánu či přispěvatelem některému nadačnímu subjektu. Mám za to, že taková pomoc prospívá proto, že křesťanská etika, tedy etika náboženství, jež, aniž si to mnohdy uvědomujeme, tvoří v mnohém základ naší evropské civilizace, je naprosté většině členů české společnosti ve svém pohledu na darování blízká.

K tomuto pohledu přispěla i zjištění, týkající se posuzování obecného pohledu obyvatel České republiky na dobročinnost, a tedy i na vnímání nadačních subjektů. Lze dle mého názoru říci, že byť v evropském srovnání nelze obecně obyvatele České republiky hodnotit jako nejhorlivější dárce, tento přístup se radikálně mění tehdy, je-li potřeba pomoci opravdu akutní. N nejen lze vysledovat jistou obecnou opatrnost,

ale rovněž to, že jsme ochotni pomoci druhým. Ovšem činíme tak, nejčastěji až tehdy, uznáme-li situaci za patřičně vážnou, pozornosti a pomoci hodnou.

Tato opatrnost dle mého názoru může vyplývat jednak z toho, že fungování nadací a nadačních fondů jakožto subjektů pomáhajících potřebným bylo na dlouhá desetiletí zásluhou komunistického režimu přerušeno. Dalším důvodem, proč nemají nadace nebo nadační fond příliš lichotivý mediální obraz je dle mého názoru nedostatečné právní podchycení v začátcích devadesátých let a s tím související se divoce rozvíjející se úmysly se založením nadačního subjektu, které se staly obětí vlastních ziskuchtivých vášní. Chování některých nadačních subjektů tak mnohdy doted' vzbuzují nejen otazník nad skutečným fungováním nadačními subjekty.

Tyto subjekty tedy musejí nově budovat svoji pověst a podrobně seznamovat veřejnost s výsledky své činnosti. Doufejme, že toto jednání je již jen minulostí, a že média, potažmo veřejnost, budou svoji pozornost v dostatečné míře věnovat i kladným rysům fungování nadací a nadačních fondů, jež dle mého názoru bezesporu převažují.

Pro správné fungování nadačního by bylo dobré, pokud by celkové vnímání neziskových organizací, tedy i nadačních subjektů, chápání jejich potřebnosti a prospěšnosti jejich činnosti, bylo ještě kladnější než v současnosti. To těsně souvisí se zvýšením dozoru nad činností nadací a nadačních fondů, a to jak dozoru ze strany veřejné moci, tak i ze strany veřejnosti samé. U dozoru ze strany veřejné moci pokládám důležité, aby se zlepšil systém kontroly naplněnosti sbírky listin výročními zprávami a citelně se zpřísnilo následné sankcionování ze strany státu.

Kontrole ze strany veřejnosti by dle mého názoru prospělo zřízení webové aplikace, do níž by nadace a nadační fondy povinně pod hrozbou sankce ze strany kontrolního orgánu v případě nesplnění této povinnosti, doplňovaly příslušné údaje. Tyto údaje by se týkaly finančních toků u daného subjektu, s možností jednak okamžitého meziročního porovnávání, jednak porovnávání mezi libovolnými nadacemi a nadačními fondy navzájem.

Jsem přesvědčena o tom, že takové srovnání by otevřelo potenciálním dárcům další, velmi významnou možnost při posuzování a rozhodování o adresátovi svého eventuálního daru. Současně by vědomí takovéto transparentnosti a možnosti okamžitého srovnávání mělo dle mého názoru i preventivní účinek. Nadační subjekt by

tak při každé své činnosti více rozvažoval kroky, které by mohla kontrolovat sama veřejnost – a to ostatně kromě dárců též i destinatáři jejich pomoci.

Obdobný efekt by podle mého názoru měla i zmíněná pravidelná kontrolní činnost s možností neprodleného postihu v případě nesplnění zákonných povinností. Současně však by bylo nutno najít přiměřenou míru kontrolovaných skutečností a pečlivé vymezení příslušných správních deliktů, neboť účelem by rozhodně nemělo být nepřiměřené zatížení nadačních subjektů či trestání za nějaká bagatelní provinění. Případný právní předpis by tedy rozhodně měl být připraven důkladně a s posouzením všech přínosů i dopadů. Dosavadní návrh nového občanského zákoníku s ničím takovým nepočítá.

Jsem přesvědčena o tom, že nadace a nadační subjekty, respektive jejich činnost ve směru podpory obecně potřebných cílů, budou vždy nezbytné. S přihlédnutím k současné nepřiliš optimistické ekonomické situaci bude zřejmě jejich potřebnost stále zřetelnější. Ekonomické zdroje státu nejsou zdaleka neomezené a pružnost jeho orgánů, vázaných samozřejmě příslušnými právními předpisy, také nemusí být vždy taková, aby dokázala v pravou chvíli zareagovat. Je tedy a vždy bude prostor pro soukromé subjekty, založené těmi, jimž není osud druhých či jiný obecně prospěšný cíl lhostejný, a tedy i prostor pro nadace a nadační fondy. I nový občanský zákoník počítá s větší volností, kterou budou nadace a nadační fondy pro své přežití potřebovat.

Lze si jen přát, aby jejich činnost byla vždy opravdu ku prospěchu celé společnosti a plně si tedy zasloužila podporu ze strany veřejnosti. To by mělo být jak cílem těchto nadačních subjektů, tak i veřejné moci a samozřejmě celé veřejnosti.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Tištěné zdroje:

- ANZENBACHER, A. *Křesťanská sociální etika: úvod a principy*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. ISBN 80-732-5030-6.
- BAČUVČÍK, R. *Marketing neziskových organizací*. Zlín: VeRBuM, 2010. ISBN 978-80-87500-01-9.
- BAJEROVÁ, P., *Dohled nad nadacemi*. Brno 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Právnická fakulta. Katedra občanského práva. Vedoucí práce Kateřina Ronovská.
- BLACKBURN, S. *The Oxford dictionary of philosophy*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2005, ISBN 01-986-1013-0
- BOČEK, J. *Nadace a nadační fondy v protektorátu Čechy a Morava*. Říčany u Prahy: Olivova nadace, 2010, ISBN 978-80-254-8097-7.
- BOUKAL, P. *Nestátní neziskové organizace: (teorie a praxe)*. Praha: Oeconomica, 2009. ISBN 978-80-245-1650-9.
- DVOŘÁK, T. *Nadace a nadační fondy: text zákona s poznámkami*. Praha: ASPI, 2007, ISBN 978-807-3572-921.
- FILÚS, M. *Občanská společnost ve veřejné správě*. Brno 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Právnická fakulta. Katedra ústavního práva a politologie. Vedoucí práce Jiří Kroupa.
- HATALA, Š. *Kresťanský spoločenský poriadok: Kresťanské riešenie sociálnej otázky. Príspevok k sociálnej etike*. Košice: Verbum, nakladateľské a vydavateľské družstvo s r. o. v Košiciach, 1948. ISBN neuvedeno.
- HLADKÁ, M. a ŠINKYŘÍKOVÁ, T. *Dárcovství v očích veřejnosti*. Brno: Společnost pro studium neziskového sektoru, 2009, ISBN 978-80-904150-4-1.
- HURDÍK, J., TELEČ, I. *Zákon o nadacích a nadačních fondech. Komentář*. Praha: C.H. Beck 1998, ISBN 80-7179-199-7.
- CHANDHOKE, N. *State And Civil Society: Explorations In Political Theory*. Sage Publications, 1995, ISBN 817064760.
- KISLINGEROVÁ, E. *Nová ekonomika: nové příležitosti?*. Praha: C.H. Beck, 2011, ISBN 978-80-7400-403-2.
- *Kompendium sociální nauky církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, ISBN 978-80-7195-014-1.

- KREBS, V. a kol. *Sociální politika*. Praha: ASPI, a.s. 2007, ISBN 8073572761.
- MESSINA, R. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, ISBN 80-719-2859-3.
- MILFAIT, R. *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*. Středokluky: Zdeněk Susa, 2012. ISBN 978-80-86057-78-1.
- RONOVSÁ, K. *Spolkové a nadační právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 404. ISBN 978-802-1045-125.
- RONOVSÁ, K. *Soukromoprávní aspekty nadačního a spolkového práva v Česku, ve Švýcarsku a v Nizozemí*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-3453-X.
- STRNADOVÁ, L. *Současné podoby občanské společnosti*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 9788073800819.
- SVOBODA, E. *Myšlenky o právu, ethice a náboženství*. Praha: Český čtenář, 1920. ISBN neuvedeno.
- SVOBODA, F. *Filantropie*. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2007, Distanční studijní opora. ISBN 978-802-1044-777.

Elektronické zdroje:

- BOHATOVÁ, V., KUČERA, J., *Kam nemůže stát, nastrčí nadaci*. *EKONOM.IHNED.CZ* [online]. 11.7.2002. [cit. 2013-02-18]. Dostupné na WWW: <<http://ekonom.ihned.cz/c1-11789370-kam-stat-nemuze-nastrci-nadaci>>.
- BOUČKOVÁ, P., UHL, P. rizika dárcovství. OPS Sirius [online]. 2012, [cit. 2013-01-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.sancedetem.cz/cs/chci-pomoci/rizika-darcovstvi.shtml>>.
- DOSTÁL, D. *Hana Šilhánová: Podnikání nadací bude riziko*. [online]. 1.7.2012 [cit. 2012-12-29]. Dostupné na WWW: <<http://euro.e15.cz/profit/hana-silhanova-podnikani-nadaci-bude-riziko-86018>>.
- FÓRUM DÁRCŮ. *Principy etického chování*. [online]. 2002 [cit. 2013-02-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.donorsforum.cz/sluzby-a-projekty/asociace-nadacnich-fondu.html>>.
- GfK Group. *Vztah Čechů k charitě není v mezinárodním srovnání nijak vřelý*. [online]. 21.6.2011 [cit. 2013-03-02]. Dostupné na WWW: <http://www.gfk.cz/public_relations/press/press_articles/008211/index.cz.html>.

- KENNEDY, J.F. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- 2012 [cit. 2012-11-24]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/John_Fitzgerald_Kennedy>.
- MIŠUTKOVÁ, D., VALACH, R. *Založení a změny v nadaci ve světle nového občanského zákoníku*. EPRAVO.cz [online]. 23.1.2013, [cit. 2013-02-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/zalozeni-a-zmeny-v-nadaci-ve-svetle-noveho-obcanskeho-zakoniku-87968.html>>.
- NEJVYŠŠÍ KONTROLNÍ ÚŘAD. *Postihování správních deliktů podle zákona o účetnictví je neúčinné*. Tisková zpráva. [online]. 11.2.2013 [cit. 2013-03-01]. Dostupné na WWW: <<http://www.nku.cz/cz/media/postihovani-spravnich-deliktu-podle-zakona-o-ucetnictvi-je-neucinne-id6314/>>.
- NOVOTNÝ, J., SENÁT PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Studie hazardních her v České republice a navrhované změny* [online]. 2008 [cit. 2012-12-13]. Dostupné z: <<http://www.nicm.cz/studie-hazardnich-her-v-ceske-republice-a-navrhovane-zmeny>>.
- PROUZOVÁ, Z. *Výroční zpráva jako nástroj veřejné kontroly nestátních neziskových organizací*. Diplomová práce. Brno: ESF MU, 2005. In: CNS - CENTRUM PRO VÝZKUM NEZISKOVÉHO SEKTORU. *Koncepce zveřejňování výročních zpráv neziskovými organizacemi. 2006*, Dostupné z WWW: <http://www.e-cvns.cz/soubory/Koncepce_zverejnovani_VZ_NO.pdf>
- VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. *Zprávy o šetření veřejného ochránce práv – výzkum naplněnosti sbírky listin*. Tiskový zpráva [online]. 10.10.2012 [cit. 2013-02-02]. Dostupné na WWW: <<http://www.ochrance.cz/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2013/jen-tretina-podnikatelu-plni-povinnosti-vuci-obchodnimu-rejstriku-na-ostatni-je-stat-z/>>.

Zákony a jiné přepisy:

- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 11. 2002, sp. zn. 29 Odo 413/2002

8 ABSTRAKT

NOVOTNÁ, L. *Právní a etické aspekty nadací a nadačních fondů*. České Budějovice 2013. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce K. Hyková.

Klíčová slova: občanská společnost, neziskové organizace, nadace, nadační fond, darování, etika, křesťanství, zákonné povinnosti, kontrola, dohled

Práce se zabývá právními a eticko-křesťanskými aspekty nadací a nadačních fondů. V úvodní části je učiněno seznámení se základními pojmy. V další části se práce zabývá darováním z etického a křesťanského pohledu. Nedílnou součástí je také stručné seznámení s historickým vývojem nadací a nadačních fondů, popis současné právní úpravy nadací a nadačních fondů a jejich vzájemné srovnání.

V závěru se práce zabývá možnými problémy spojenými s činností nadací a nadačních fondů, samotnou důvěryhodností nadačních subjektů a míru ochoty lidí se podílet na dobročinnosti.

Dále práce analyzuje dodržování zákonných povinností u těchto subjektů, včetně dostupných veřejných a soukromých způsobů kontroly činnosti, kdy mají nadace a nadační fondy nejvíce problémy s dodržováním povinností vypracovat a zveřejňovat výroční zprávy. Tyto výroční zprávy by měly obsahovat pravdivý obraz o činnosti nadačního subjektu.

9 ABSTRACT

Legal and ethical aspects of foundations and endowment funds

Key words: civil society, non-profit organizations, foundations, endowment funds, donations, ethics, christianity, legal obligations, mitigation, supervision

The work deals with the legal and ethical aspects of Christian foundations and endowment funds. The first step is to familiarize ourselves with the basic concepts. The next part of the thesis deals with donations from an ethical a Christian perspective. A brief introduction to the historical development of the foundations and endowment funds, description of the current legislation, foundations and endowment funds and their comparison are integral part parts. In conclusion, the work discusses the possible problems associated with the activities of foundations and endowment funds, the very credibility of Foundations and the degree of people's willingness to participate in fundraisers. The thesis analyzes the compliance with obligations for these entities, including the available public and private mitigation activities, are a foundations and endowment funds greatest problems in complying with the requirement to prepare and publish an annual report. These annual reports should include a true picture of the activities of the foundation.